

Manuscript
1472/1000

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԱՌՆԱՅՔ ՆԱԽՈՐԳ
ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ՆԻԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹԵԱՆ
1919 - 1923 ՇՐՋԱՆԻՆ

ՏՊԱՐԱՆ Գ. ԵՆՈՎՔԵԱՆ ՎԱՌՆԱ

A 61746

9(=91.99)(497.2)

НБІВ
КНИГООБМЕН

ОТЧИСЛЕНА

ՐՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԸՊՇՈՒԹԵՆՆԵՔ ԾԱՐՄՆՈՑ

Վաճառյի բաղալանութեան եւ ետանդամի բաժոյական
եւ ճիւղական գործառնութեանց

Սկսեալ 30 Նոյեմբեր 1919 եւ Մինչև 1 Հոկտ. 1923

21 Հոկտ. 1923 ին Վառնայի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ նորրնտիբ
Պատուարժան Ետանդամի հրաւերով հաւաքուած հաշուեքննիչ մարմ-
նոյ անդամներ՝ Սաղաթէլ Նշանեան, Մկրտիչ Ատարճեան, Խաչիկ
Վէլէտեան, Վահան Մազմանեան եւ Հայկ Կիւլպէտեան լսելով
նորրնտիբ Ետանդամի փափաքը որ քննենք նախորդ Թաղականու-
թեան եւ Ետանդամի բարոյական եւ նիւթական գործուէնութիւն-
ները սկսեալ 30 Նոյ. 1919էն մինչև 1 Հոկտ. 1923 տեղեկագրելով
մեր քննութեանց արդիւնքը առ ի պատշաճ կարգադրութիւն,
հաշուեքննիչ մարմինս սիրով ընդատալ զնաց Ետանդամի փափաքին
զայն օրինաւոր գտնելով:

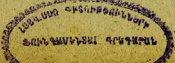
Այս առթիւ նկատի ունենալով որ երկար տարիներէ ի վեր
Թաղականական եւ այլ ազգ. գործեր առանց ո եւ է լուրջ հակակշիռ
մինչև այսօրս տարուած են, ե որմէ բնականաբար միշտ ազգ-
չահերը եւ սնտուկն է որ առժամ են՝ հաշուեքննիչ մարմինս որդէս
զիտակ իւր պատասխանատու եւ փափուկ պաշտօնին հարկ եղած
անաջատութեան եւ առանց կանխակալ կարծիքներու սկսաւ քննել
նախորդ Թաղականութեան եւ Ետանդամի բարոյական ու նիւթական
գործուէնութիւնները իւր պաշտօնավարութեան սկսելու թուականէն
30 Նոյ. 1919էն մինչև 1 Հոկտ. 1923 մեր արամադրութեան տակ
ունենալով վերոյիշեալ կազմի գտնուած արխիվները. եւ կազմելով
զիւանը հետեւեալ կերպով.

Տ. Տ. Խաչիկ Վէլէտեան (Ատենապետ) Սաղաթել Նշանեան
(Ատենադպիր) Մկրտիչ Ատարճեան, Հայկ Կիւլպէտեան, Վահան
Մազմանեան (Անդամներ)

Նիւթական գործուէնութեանց քննութեան համար հաշուե-
քննիչ մարմինս ունեցաւ 13 (տասներեք) ժողովներ որոնց համար
օրը օրին նիստերու ժամանաւոր արձանագրութիւններ տեղի ունեցած
է որոնցմէ քաղելով կը ներկայացնենք նիւթական գործուէնու-
թեանց յետադարձ տեղեկագրերը:—

30 Նոյեմբեր 1919ին Ազգ. Խորհրդարանի մէջ տեղի ունեցած
է նախորդ Թաղականութեան Ա. Նիստը ուր եւ կազմուած է զի-
ւանը հետեւեալ կերպով:—

Տ. Տ. Կարապետ Աճէմեան (Ատենապետ), Փիլիպպոս Հալաճ-
եան (Ատենադպիր), Խաչիկ Միքայէլեան (Գանձապետ) Բարսեղ Թո-
րոսեան (Հաշուակալ), Տիրան Գիւրքեան (Մատակարար) Աւետիս Մե-
լիտօնեան եւ Ս. Միքայէլեան (Բանկալապետ), Աւետիս Մանուկեան
(Խորհրդական)

Որոցմէ հետզհետէ ՏՏ. կարապետ Աճէմեան, Փիլիպոս Հալա-
ճեան եւ Բարսեղ Թորոսեան ինչ ինչ պատճառներով հրաժարած են:

ՆԻԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՆՈՒԹԻՒՆ

Նախորդ թաղականութիւնը հակառակ անոր որ իւր Պարզ
նիւտի մէջ (14 Յունի. 1920) որոշում կ'առնէ որ 50 լէվայէ աւելի
ծախարու համար ստեղծուածն ստորագրուած թուղթ մը ներկա-
յացուի յառաջիկայ ժողովներու վաւերացման համար. նոյնպէս
գանձապահի քով պէտք է' 2000 (երկու հազար) լէվայէ աւելի
պահուի, այլ անպայման պէտք է գրամատուն յանձնուի, ցաւայի է
ըսել ոչ այն է ոչ ալ միւսը չեն իրագործուած եւ ըստը գործա-
նութիւնները կատարուած են ստանց սեւէ որոշման եւ պիտտէի: Եւ
հակառակ տեղւոյս Ազգ. սնտուկին անձուկ վիճակին որ տարիներէ
ի վեր կը շարունակուի եւ պատճառ կ'ըլլայ դպրոցի եւ այլ բարե-
նպատակ գործերու կազարուն, նախորդ թաղականութեան Պ.Պ.
անդամները ստանց գիտակցելու թէ ազգ. պաշտօններ ստանձնող
անհատներ պարտաւոր են ոչ թէ միայն խնայողութեամբ սպասել
ժողովրդական դրամները. այլեւ հարկ եղած պարտագային պարտին
զոտողութիւն ընել, շայտթիւն կաշող ենք ըսել եւ ըստ քանակոյցի
վատնած են ազգ. դրամը, թէ ինչպէս. —

1. 29 Փետր. 1920 ին վճարուած է 50 լէվա գերեզմանա-
տուն եւ 50 լէվա ալ մտները թափողին տունը երթալու համար,
նոյնպէս 17 Յունիս 1921 ին գերեզմանատուն երթալու համար
40 լէվա, գումար 140 լէվա ֆայթօնի համար ծախուած է:

2. — 14 Ապրիլ 1920ին Զատկի առթիւ Եղիշէ Երիւնեանի
վճարուած է 500 լէվա, իսկ Ռուբէն Համբարձումեանի 400 լէվա
առաջինին դպրապետութիւն իսկ երկրորդին ձայնաւորութիւն
ընելուն համար, հակառակ անոր որ նոյն միջոցին գոյութիւն ունէին
ամուսկանաւոր թէ դպրապետ եւ թէ լուսարար որոնց ամուսկան-
ները համապատասխան եղած են վերոյիշեալներու Զատկի առթիւ
եղած մէկ շարթուայ վարձատրութեան:

3. — 30 Յունի. 1921 ին թաղականներու անհողութեան
պատճառաւ վճարուած է 2560 լէվայի տուգանք մը կալուածներու
տէքլարացիան ժամանակին չի տրուելուն պատճառաւ:

4. — 12 Փետր. 1921 ին Վառնայի Օխրիտաքա փողոցը գտնուող
ազգապատկան հողը անխոհեմաբար ծախուած է 24000 լէվայի, որու
վրայ 14000 լ. եւս աւելցուելով շինուած է Ճար Պորիս փողոցի վրայ
4 տաղաւարներ շինուածն որոնց գոյութիւնը առժամեայ է բլանի
երթալուն պատճառաւ, ցաւայի է ըսել որ փոխանակ ո եւ է միջոցաւ
այդ հողը օգտագործելու ոչ թէ միայն հողը ձեռքէ ելած է այլ եւ
յաւելեալ ծախսով մը յառաջիկային համար անարժէք տաղաւարնե-
րու վատնուած է որոնց համար յետոյ քանիցս ալ ծախսեր եղած են:

5. — 22 Մայիս 1921 ին ազգ. սնտուկէն վճարուած է 236 լ.
Ս. Զատկի եւ Մնուոնդի առթիւ քոնեաքի եւ շաքարի դրամ դպրաց
դասուն ի պատիւ:

6. — 8 Փետր. 1922ին փաստարան Գնէի վճարուած է 500 լ.

«կառավարութեան կողմէ ազգ. գործերու միջամտութիւն չ'ըլլալուն համար այս պարբերութիւնը անհասկնալի կը մնայ հայ. մարմնոյս:

7. — Նախորդ թաղականութեան գանձապահ Տ. Սաշիկ Միքալէիան ազգ. գործառնութեանց մէջ գրոջմատուրքի կանոնները չ'յարգելուն համար կառավարական քննիչը ի վախարէն 258 լ. 30ս. ի 2218 լէվա 30 ս. տուգանք մը պարտադրած է որուայ գանձապահ Տ. Ս. Միքայէիանի որ քննիչին քով ձեւակերպութեան համար թէեւ իւր անձնական գրպանէն վճարած է ինչ որ կը պարտադրէն տեղւոյս կառավարական օրէնքները եւ սակայն նախորդ թաղականութիւնը իւր 14 նոյ. 1922ին նրախին մէջ իր գանձապահին առ ի ձեւակերպութիւն վճարած 2476 լ. գումարը ետ վերադարձնել կ'որոշէ, արդարացնելով զայն թէ առանց ամասկանի է եւ անդրտակցարար գործած է եւ նոյն գումարը ազգ. մատուկէն վճարուած է:

8. — 5 նոյ. 1922 ին նախկին դպրատետ Պ. Օ. Նախնիքեանի Տ. Ս. Ա. Քչյ. Ղարիպեանի ձեռամբ վճարուած է 1200 լ. գումար մը իբր նուէր:

9. — 8 նոյ. 1923 ին նախորդ թաղականութեան, հոգաբարձութեան եւ երկու քահանաներու Տ. Ս. Ստեփաննոս Արքայ. ի եւ Եռանդամի առեւտրական Տ. Ստեփան Արքարեանի անուանց տարեգարծին առթիւ շնորհաւորութեան երթեւեկի կառքի վարձք ազգ. մատուկէն վճարուած է 480 լէվա զոր հաշուեքննիչ մարմինս բոլորովին ընդվզեցուցիչ կը գտնէ ներկայ քայլը որն որ քանիցս կրկնուած է Ստեփ. Արքեպիսկոպոսի եւ Զաւէն Սրբազան շնորհաւորութեանց եւ տեսակցութեանց առթիւ:

— Հաշուեքննիչ մարմինս ընդունելով հանդերձ որ հոգեւորական բազմաշխատ եւ բարձր պաշտօնեաններու հանդէպ պէտք է վայելուչ ընդունելութիւն եւ դիրք բռնել, եւ սակայն նկատի ունենալով տեղւոյս ազգ. մատուկին անձուկ վիճակը պարտք կ'զգայ չեչուել անհաշիտ կերպով վատնուած գումարները զորս կարելի էր բացառիկ միջոցներով հայթայթել:

10. — 14 Ապրիլ 1923ին Զատկի առթիւ 3 ֆայթօնի վարձք վճարուած է 300 լէվա թաղականութեան եւ հոգ. եռանդամը Զաւէն Սրբազանի այցելութեան տանելու համար:

11. — 24 Յուլիս 1923 ին թիւ 341 տացադքով նախկին ժամկտ կարապետ Մէնաէրեանի վճարուած է իբր նուէր 400 լէվա նոր ժամօրչին իւր սրահունը սորվեցնելու համար:

12. — 29 Ապրիլ 1923ին տեղի ունեցած Հոգ. ընտրութեանց առթիւ ընտր. քաջատնեաներու ճաշի համար վճարուած է 220 լ. Տ. Սիման Պէնչեանի 23 փետր. 1923ին. զոր հաշուեք. մարմինս ապօրինի գտնելով վերոյիշեալ գումարին ծախսումը միանգամայն իր դարձանքը կը յայտնի թէ ի՞նչու 5 ամիս վերջը վճարուած է:

13 ա. — Հաշուեքննիչ մարմինս շարունակելով իւր քննութիւնները տեսաւ որ նախորդ թողականութիւնը բարի՛ ձեռներէցութիւն ունեցած է եկեղեցին էլեքտրականութեամբ եւ զանազան կառուան ալ նոր կոչնակով մը օժտելու, գնահատելով հանդերձ վերոյիշեալներու շինութիւնը եւ սակայն քննադատելի կը գտնէ:

իրենց այն քայլը որ 2530 լէվայի արժող եկեղեցւոյ էլեքտրականութիւնը «29 Ապր. 1920 ին» եւ 11529 լէվա արժող կոչնակի մը «28 Օգ. 1921ին» շինութիւնը ձեռնարկուած է առանց ո եւ է օրինական անուրդի ըստ ընկալեալ ավարտութեան որը ժամանակին տեղի տուաւ ժողովրդեան արդար ցտտումին միանգամայն պատճառ ըլլալով որ Թաղականութեան անդամ Պ. Փիլիպպոս Հայրանեան հրաժարի նախորդ կազմէն:

14.— Եարունակելով մեր քննութիւնները կը գտնենք կարգ մը ապօրինութիւններ եւ ղեղձումներ զորս ստորեւ կը նշանակենք: 1 Յունիս 1920 ին սնտուկէն ելք նշանակուած է 117 լ. 50 ս. իրբեւ պակաս ստացուած նախկին եռանդամէն, սոյն կէտը անհասկնալի կը մնայ թէ հաշիւը փակելէ վերջ նախորդ եռանդամին հետ ինչպէս կըլլայ որ վերոյիշեալ գումարը պակաս ստացուած ըլլալը վերջը կզգացուի:

15.— 14 մարտ 1920ին հայ Բանակի ի նպատտ արուած ցեւրեկոյթէ գոյացած է 7296 լ. 75 ս. եւ 1000 ոտւրլի տէնիքին, որուն 1000 ոտւրլին թէեւ չնչին բան մը լայց որպէս օրինաւորութիւն պէտք էր հաշւոյն մէջ անցնէր, բան մը որ տեղի չէ ունեցած:

16.— 1922 տարուայ Ծնունդի իւղագիրն տետրակին համեմատ գանձուած է 7079 լ. 60 ս. եւ ապառիկ 300 լ. իսկ սնտուկին մէջ 8 փետր. 1922 ին անցուցած է 7264 լ. ուրեմն կը պակասի 115.60 ս. ընդունելով որ ապառիկը գանձուած է, իսկ եթէ չէ գանձուած ինչ հիման վրայ անցուած է 184 լ. 40 ս. աւելի:

17.— 1922 տարուայ Զատիկի 17 ապրիլ 1922 ին իւղագիրնէ հաւաքած 7815 լ. սնտուկին մէջ զրուած գումարը կարելի չեղաւ մանրամասնօրէն ճշդել իւղաքիրն տետրակին չգոյութեան պատճառաւ:

18.— 1923 տարուայ Ծնունդի առթիւ իւղագիրն պնակէ հաւաքուած է 180 լէվա ըստ անձանագրութեան եւ այս գումարը փոխանակ օրը օրին արձանագրուելու փետր. 11ին միայն անցած է հաշիւներու մէջ:

Նկատի ունենալով ստնական օրւայ հանգամանքը եւ արձանագրութեան ուշացումը հաշուեքննիչ մարմինս առեղծուածային զրանելով զայն կը գտնանայ միայն արձանագրելով զանոնք:

19.— 1920 տարւոյ թէ ծնունդի եւ 1921 տարւոյ թէ Զատիկի իւղագիրն տետրակները կարելի չեղաւ գտնել քննելու համար:

1923 տարւոյ Ծնունդի եւ Զատիկի հասոյթէն ընդամենը 875 լ, արուած է գաղթական քահանաներու, որոնց համար ո եւ է ստացական չկայ, որովհետեւ փոխանակ ընդհ. հասոյթը սնտուկի մէջ արձանագրելու եւ վճարուածը ըստ օրենի ելք ընելու, ուղղակի ընդհ, հասոյթէն վճարուած է եւ մնացեալը արձանագրուած ինչ որ ապօրինութեանց զուր կը բանայ:

20.— 3 նոյ. 1922ին վախճանած Բարսեղ Պետրոսեանի մօտ գտնուած 5923 լէվայի գումարը փոխանակ օրը օրին տետրակներու մէջ արձանագրելու հաշիւ 19 մարտ 1923 ին անցած է տետրակներու մէջ, նկատի ունենալով ներկայ պարագան մեղի անձանօթ

կը մնայ թէ վերոյիշեալ գումարը մինչև այդ օրը որո՞ւ քով մնացած է:

21. — 23 Օգ. 1923ին մեռած Պողոս Կիւմրիճեանի քով զանաւած գրամները եւ գոյքերը առանց ուրիշ տեղեկագրի արձանագրուած է իւր թաղման համար եղած ծախսերէն Է55 լէվայի դէմ միմիայն 400 լէվայի ստացագրին կայ իսկ մնացեալ 455 լէվայի ոչ, չտես օրհաշիւ էջ 131»

22. — Հաշուեքնիչ մարմինս գաղափար մը տալու համար նախորդ թաղականութեան եւ Երանգամի անկանոն եւ ազգայնաս գործառնութեանց, ստորեւ կը ներկայացնէ 1922 տարւոյ մէջ Երևանական Նախարարութեան կողմէ ղրկուած կառավ. քննիչ Տիար Նիքոլայ Կառէֆի քննութեանց արդիւնքը ուր ի միջր աչոց բնութեամբ է թէ նախորդ թաղականութեան զանձապահ Պ. Մաշիկ Միքայէլեանի հաշուական գործառնութիւնը քննած է սկսեալ 1 Դեկտեմբեր 1921 էն մինչև 21 Օգոստ. 1922՝ ի ներկայութեան Տ. Տ. Ազգարտս Թանիզեանի եւ Ռուբէն Միրոսնեանի, իսկ 1 Դեկտ. 1919 էն աշխիքն իրենց ընտրութեան թուականէն մինչև 1 Դեկտ. 1921 հաշիւներու քննութիւնը անկարելի եղած է կատարել Երևանական սօբխմաններու չգոյութեան պատճառաւ — իսկ ընդհ. արդիւնքը յայտնի կ'ըլլայ յետագայ պաշտօնական գրութենէն որ ամփոփումն է քննիչին եղրակացութեան յղուած նահանգային վարչութեան կողմէ նախորդ թաղ. ատենապետին՝ Վատից թիւ 93»:

ՎԱՍՆՍՅԻ ՆԱՇՈՒ. ՎԱՐՑՈՒԹԻՒՆ

№ 7299

20 Նոյ. 1922 Առ հայոց Թաղ. Կորհ. Տիար Ասեմապետին

Ա Ս Տ

«Համաձայն Արասքին Գործոց եւ Կրօնից նախարարութեան 2635 թիւ 9 Նոյ. Պաշտօնագրին կ'իմացնեմ 2եղ Պր. Ատենապետ թէ Երևանական Նախարարութեան քննիչ որ կատարած է քննութիւն հոգարարութեան սնտուկին մէջ ս. եւ հաշուական անկանոնութիւն չէ գտած, իսկ թաղականութեան սնտուկին մէջ գտած է սէֆիցիդ 162) լ. 15 ս. որը անտիջապէս Ս. Միքայէլեանը վճարած է:

Նոյն հաշուատուի կազմուած է աքթ մը (տուգանքի) գրօմատուրքի օրէնքին զանցառութեան համար որու տուգանքը եւ սուրբը կը բարձրանայ 2476 լ. եւ 60. ս. (գրօմատուրք 258 լ. 30 ս. իսկ տուգանքը 2218 լ. 30.) յոյն գումարը նոյնպէս վճարուած է կամաւոր կերպով հաշուատուէն:

Շեշտելով այս բոլորը կը հրաւիրեմ Ձեր ուշադրութիւնը ինչդէս նաև բոլոր թաղական խորհրդոյ, թէ եթէ մի ուրիշ քննութեան պարագային սնտուկին մէջ տեսնուին նման օրինակ զանցութիւններ պիտի առնուին պատմական միջոցներ թաղականութեան հաշուատուին հանդէպ:

Ստորագրած
Քարտուղար (ստ.) ՔՕԼԱՐՕՅՆ Լահանդապետ (ստ.) Երևանի Կնիք

23. — Եւ սակայն հակառակ վերոյիշեան պաշտօնադրին որ զօրաւոր փաստ մըն է, նոյն ամսոյ մէջ Թաղականութիւնը ասե- նադրութեամբ մը կորոշէ ետ վերադարձնել 1625 լ. 15 ս ի դու- մարը գանձապահին որպէս ճշգրիտ եղած ծախսեր առանց սակայն ձեռք բերելու օրինական ստացադիրները. հակառակ քննիչին պարտադրութեան: Ու բնիմ բացայայտ կ'երեւի որ նախորդ կազմը իւր անփութութեան եւ անկանոնութեան պատճառաւ, ոչ միայն կառավ. քննիչին քննադատութեան առարկայ եղած է այլեւ գան- ձապահն ալ տուգանքի ենթարկուած բայց ցուայի է ըսել որ գան- ձապահը առ ի ձեւակերպութիւն իրեն ինկած տուգանքը վճարելէ յետոյ այլեւայլ սնտօի պատճառաբանութիւններով կրկին ազգ. սնտուկէն իրեն վերադարձւած է իւր վճարած տուգանքը: Նկատի ունենալով որ իրենց շրջանակի գանձապահն է որ կը տուժէ եւ ոչ թէ ազգ. շահերը, որով փութացած են դարմանել զայն ի փաստ ազգ. սնտուկին, ինչ որ հետագայ պարբերութիւնները որք ընդօրինակուած են բառացի կերպով օրնաշուէն կը ցու- ցադրէ նախորդ կազմի շահախնդիր եւ ապօրինի գործելակերպը:

24. — 24 Սեպտ. 1920 թ թիւ 1 օրնաշուի 159րդ էջի մէջ գրուած են՝

Ա. — Պուլի. Թրոկոյսքա պանքայէն գանձուած ներկայ տարւոյ Յուլիս 4 թուականաւ 22000 (քսանը երկու հազար) լէվա

Բ. — Խաչիկ Միքայէլեանի փոխ տրուած վերոյիշեալ դրամատուէն գանձուած 22,000 լէվայի դումարը փոխան պանքային վճարելիք 5% տոկոսին հարիւրին 10 տոկոս իրմէ գանձուելու պայմանաւ Յուլիս 4 էն սկսեալ մինչեւ 22,000 լէվայի գանձումը:

Գ. — Խաչիկ Միքայէլեանէ գանձուած 22,000 լէվա:

Դ. — Վերոյիշեալ դրամատուինը կրկին ձգուած հարիւրին 5 տոկոսով 22,000 լէվա:

Ե. — Խաչիկ Միքայէլեանէ գանձուած շուկէս ամսուայ տոկոս Յուլիս 4էն մինչեւ 24 Սեպտ. 1920 իրեն փոխ տրուած 22,000 լէվայի գումարին տարեկան հարիւրին 10 տոկոս հաշուելով 458 լէվա:

Հաշուեքննիչ մարմինս հարկ եղած լրջութեամբ մտնելով վերոյիշեալ պարբերութեանց ցաւ ի սրբտ կը տեսնէ եւ կուգայ այն եկրօնակայութեան որ վերոյիշեալ դումարին ժամանակին Տրար Խ. Միքայէլեանի տրուելու մասին ո եւ է արձանագրութիւն չիկայ, որով մեզ համար անձանթ կը մնայ թէ Թաղականութեան միւս անդամները արգօք ո եւ է տեղեկութիւն ունէին գանձա- պահ Տ. Խ. Միքայէլեանի այս գումարը իւր անձնական շահերուն գործելէն. եթէ այո, ինչո՞ւ ժամանակին չեն արձանագրուած տամարներու մէջ. եւ եթէ ոչ, ինչո՞ւ այս մասին ո եւ է յանդի- մանագրի արձանագրութիւն գոյութիւն չունի, եւ ի՞նչ կը նշա- նակէ Շուկէս ամիս տառջ դրամատուէն քաշուած եւ ուրիշի փոխ տրուած 22000 լէվայի նման մեծ գումարի մը մասին ո եւ է արձանագրութիւն չըլլայ այլ Շուկէս ամիս վերջ միայն, որով

նախորդ կազմը իւր գանձապահին փոխ արուած եւ ապօրէնէ կերպով շահագործած 22.000 լէվայի գումարովը կը հաստատէ թէ իրենց վստահուած ազգապատկան դրամները ապօրէն կերպով գործածած են եւ ըստ քմահաճոյքի անցուցած տեսարակներու մէջ:

25. — Հաշուեքներն յ մարմինս նկատի ունենալով որ Ազգ. դրամներ երբէք փոխ չեն արուէր անհատներու որքան ալ որ հասութարեր տոկոսներ աւաջարկուին եւ նկատելով որ նոյն ինք պաշտօնական տեսարակներու մէջ հարկ եղած օրինական ձեւա-կերպութեամբ չեն յորդուած նախորդ թաղականութեան եւ գանձապահին ներկայ քայլը կը նկատէ վստահութեան չարաչար դործածում, եւ չի կարող նաեւ յսեիայն անցիլ վերոյիշեալ գանձապահին շարունակական այն ընթացքին մասին որով հակառակ սնտուկին մէջ 30 Յունիվ. 1921ին գանուած 11.000 լէվայի պատրաստ դրամին, նոյն օրը շուրջ 7800 լէվի վճարման համար դրամատունէն կրկին կը քաշուի 8000 լէվա, սոյն ընթացքը քանիցս կրկնուած է նոյնիսկ սնտուկին մէջ մինչև 30—38—48.000 լէվա պատրաստ դրամ գանուելու պարագային. օրինակ:

Ա. 1921 տարուայ փետր.ի վերջն Սնտուկի կացութիւնը եղած է. Մուռք 106.444 լ. իսկ ելք 70.280 լ. 55ս. որով սնտուկին մէջ պատրաստի գումար կը գտնուի մտաւորապէս 36000 լէվա:

Բ. 1921 տարուայ մարտի վերջ մուռք 125.017 լէվա 20 ս. իսկ ելք 77.318 լ. 75 ս. որով մտաւորապէս 48.000 լէվա պատրաստ դրամ գտնուած է գանձապահին քով եւ այսպէս առաւել կամ պակաս մեծաքանակ գումար գտնուած է որն որ հակառակ իրենց իսկ առած որոշման օր 2000 լէվայի վեր պէտք է դրամատան յանձնուի ապահովութեան համար բոլորովին անտեսուած է Պ. Գանձապահին կողմէ կերեւի անձնական շահերէ դրդուած:

26. — Հաշուեքներն յ մարմինս շարունակելով իւր քննութիւնները որոշապէս եկաւ այն եղբակացութեան որ նախկին թաղակ. կազմը ազգ. շահերէն աւելի կուտակցական շահերը նախամեար համարած է քանի որ տեղւոյս Ճար Պօքին փողոցի նման հրապարակ տեղը գտնուող ազգապատկան նախորդ ազգկայ վարմարանին վերի շարիը ամսական 200 լէվայի ամենա-ջնչին գումարով մը բաւական երկար ժամանակ գրաւուած է իրենց կուտակցութեան (Ռամկ. Ազատական) կողմէ եւ այն ալ հակառակ ընկալեալ սովորութեան ամսալծարներս փոխտնակ կանխիկ ստանալու հազիւ պայմանացածէն 7—8 ամիս վերջը գանձուած է օրինակ 1920 Սեպտ. էն մինչև 1921 ապրիլի վարձքը և զգիւ 24 ապրիլ 921 ին գանձուած է: Նոյնպէս 1 Մայիս 921 էն մինչև 31 Դեկտ. 1921ի վարձքը հոգիւ 10 ամիս վերջը այսինքն 13 Մարտ 1922ին գանձուած է: Վերոյիշեալ եւ յետագայ գործառնութիւններէն ի յայտ կուգայ որ կուտակցական շահերը աւելի զերազատ համարուած եւ ազգ. շահերէն:

27. — 3 Մայիս 1923 ին տեղւոյս Ճար Պօքին փողոցը գրտնուող Ազգ. կայութիւն վարձակալ Պ. Նրեմիս Գէորգեանի գրք-

ուած է նստակ մը որով 150 լէվայի ամսական վարձքը 450 լէվայի իսկ միևնոյն շէնքին վերի յարիը իբր ընթերցարան վարձող Մառնի Ազատականներու 200 լէվայի ամսավարձքը փոխանակ ըստ անաջնոյն եռապատկելով 600 ի բարձրաձնելու 300 ի վերածուած է:

28. — 7 Մայիս 1921 ին հոգարարձութեան հաշտոյն անցուած է ազբիւրի շինութեան համար 2380 յ. մինչդեռ հոգարարձութիւնը խնդրոյ ասարկայ ազբիւրը իւր հին տեղը փոխադրելու համար 950 լէվաի սակարչած է որու հակառակած է թաղականութիւնը եւ այսպէսով առանց անուրդի մտաուորացէս 1430 լէվա աւելի ծախսուած է:

29. — Յար Պօրիս Փոզոցը աղապատական հողի վրայ դրուած է տազաւար մը որով նախորդ թաղականութիւնը երբէք չէ հետաքրքրուած եւ ոչ ալ վարձք ստացած է:

30. — 18 Մայիս 1921 ին նախորդ թաղականութիւնը իւր եղէ նիստին մէջ ունի հետեւեալ արձանադրութիւնը:

Ընկատելով որ իր անդամներէն Տ. Բարսեղ Թորոսեան իր հրաժարականը առուած է եւ մերժած է ինքնուրդէն իւր անդամակութիւնը, հրաւիրուած էր նամակով որ դարձեալ գայ եւ ըստ անաջնոյն շարունակէ: Իսկ Ան իւր ձեռքով զրկած 2000 լէվայի արժողութեամբ զարդարուն մոմերուն արժէքը ի հաշիւ Աօֆիա թաղականութեան վճարելով յայտարարեց՝ որ ինք այլեւ հրաժարած է վերջնականապէս, ժողովը ընդունեց իր հրաժարականը:

— Արդ նկատի ունենալով վերոյիշեալ պարբերութիւնը ցաւ ի սիրտ կը յայտնենք որ հաշուեքննիչ մարմինս շկարդացաւ սնտուկի հաշուոյն մէջ գտնել վճարուած 2000 լէվայի գումարը եւ պարտ կզգայ նկատողութեան յանձնել նորընտիք Պ. Ծոնազամին որ պահանջէ յիշեալ գումարը:

II ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆՈՒԹԻՒՆ

31. Լրացնելով նիւթական գործառնութեանց քննութիւնները ստորեւ կը ներկայացնենք բարոյական գործառնութիւնները, ուրկէ երեւան կուգայ որ նախ. Թաղականութեան ասագին գործը կըլլայ գոցել եկեղեցւոյ դռները հասարակական ամէն հաւաքոյթի առջև հակառակ անոր որ հայաստանեայց եկեղեցին միշտ բաց է եղեր հասարակական, ֆիզիքական եւ կուլտուրական ազգօգոյս հայաքոյթներու առջև:

32. — Հաշուեքննիչ մարմինս դարմանալով կը գտնէ որ հակառակ անոր որ նախ. թաղականութիւնը իւր 8 Յունվար 1920 ի 9րդ եւ 12րդ նիստին մէջ նկատի ունենալով լուսաբար Պ. Մկրտիչ Ազատեանի անուղղաւ ընթացքը զայն վերջնականապէս հրաժարեցնելէ վերջ կրկին անգամ զայն պաշտօնի կը կանչէ 16 Յունվար 1920 ին. ներկայ գործելակերպը ոչ միայն անհասկնալի եւ քննադատելի կը գտնէ նկատի ունենալով որ այսպէսով պաշտօնական մարմիններ ինքզինքնին կը վարկարկեն:

33.— 27 Յունիվ. 1920 ին ժէ՛ բո ՚նիստի մէջ թաղականու-
թիւնը տեղւոյս քահանաներու բերած առաջարկին համաձայն
կորոչէ մինչև ժամը 6 արտօնել եկեղեցւոյ մէջ կատարել պակա-
դրութիւնը նկատի ունենալով որ զլոկերները եղած պակկի միջոցին
մաքրութեան տեսակէտով անկարգութիւններ տեղի կուենան, իսկ
բացառիկ պարագաներու մէջ արժանի սօցիոնի համաձայնութեամբ
հանճաններու:

— Արդ, հաշուքննիչ մարմինս վերլուծելով վերոյիշեալ պար-
բերութիւնը կուգայ այն եզրակացութեան որ թաղականութիւնը
առանց նկատի ունենալու թէ ի՞նչ յետին նպատակներով մէջտեղ
կը դրուի այս հարցը, զո՞ կերթայ լարուած թակարդի մը ձգտելով
բաղմապատկել քահանաներու ժամուցը պակադրութիւնները տանը
կատարելով, որով պատճառ կըլլուի հատոյթներու նուազման ու
որովհետև այն մարդիկ որ տունը կը պատկուին փոխանակ աւելի
փոյլուն սակ վճարելու. Զահալաութեան եւայլնի համար աւելի
քիչով պիտի գոհանան, եւ զարմանալի է որ թաղականութիւնը
չզգացներ քահանաներու այդ արտօննի քայլը որ Հայ եկեղեցւոյ
աւանդութեանց վէ՛մ կերթայ սնտախ պատճառաբանութիւններով
քանի որ եկեղեցին միշտ բաց է եւ պէտք է լինի եկեղեցական
խորհուրդներու առջև:

34.— 18 Փետր. 1920 ին ժէ՛ բո ՚բացատրիկ նիստ անուան
տակ արձանագրութիւն մը եղած է որն որ կը գտնուի ժէ՛ բո ՚ 3
Մարտ 1920 ի եւ ժէ՛ բո ՚ 11 Մարտ 1920 թուականներու մէջ եւ,
արդ ի՞նչ է պատճառը որ 3 Մարտ 1920 ի նիստէն վերջ 18 Փետր. ի
ժէ՛ բո ՚ թո՛ականաւ բացատրիկ նիստ կարձանագրուի, որը մեղի հա-
մար կը մնայ ասօրինի եւ անհասկնալի:

35.— 11 Մարտ 1920 ին Ատենապէտ Տիար Կ. Աճէմեան իւր
գրաւոր հրաժարականը կը ներկայացնէ, որու համար ժողովը կու-
րոչէ նամակաւ մը դիմել Տ. Կար. Աճէմեանի եւ խնդրել որ ի՞նչ է
այն պատճառը զոր չուզեր գրել հաճի զալ խորհրդարան եւ պարզել
1920 Մարտ 21 ին, թաղականութիւնը նկատի ունենալով որ Տիար
Աճէմեան գրաւոր կամ բերանացի բացատրութիւններ չի տար իւր
հրաժարականի մասին, կորոչէ ընդունիլ Պ. Աճէմեանէ հրաժարա-
կանը որպէս պարզ հրաժարականս Հաշուքննիչ մարմինս թէ՛ եւ շատ
փափաքեցաւ անցամբ լսել Պ. Աճէմեանի իւր հրաժարման իսկա-
կան պատճառները ռակայն ինք քաղաքէս բացակայ լինելուն կը
գոհանայ արձանագրելով:

36.— 21 Մարտ 1920 ի 20րդ նիստի մէջ թաղականութիւնը
հակառակ անոր որ պատրիարքարանի թիւ 336 շրջաբերականի
(29 նոյ. 1913) համեմատ իւր իրաւատութեանէն վեր կը գտնէ
ինքզինքը պակադրութեան հարցի մը չուրջ, ժողովին ներկայ
Տ. Ս. Ա. Քնն. Դարիպեան ամէն պատասխանատուութիւն իւր
վրայ կատանձնէ պակար դնելու համար, սրու ի պատասխան ժո-
ղովը կորոչէ որ յիշեալ քահանան իւր խոստման համաձայն ի
ներկայութեան Տ. Տ. Քիւրքեանի եւ Աւետիս Մելիտոնեանի

գրաւոր յայտարարութիւն մը տայ որ իւր վրայ կառնէ ամէն պատասխանատուութիւն, սակայն հակառակ իւր խոստման յիշուի քահանան չստորագրեր առարկելով թէ քանի ինքը քաղաքս կը գտնուի հարկ չի տեսներ, այլ քողաքէն մեկնելու պարագային կատարագրէ: Ներկայ հարցը հակառակ առկախ միտումն մեզ համար անհասկնալի միջոցներով խնդրոյ առարկայ ամուլը դասկու ամէն Արդ հաշուեքննիչ մարմինս չի կրնար բմբունել թէ Տ. Ս. քնն. Դարբիդեան ի՞նչ իրաւասութեամբ այս պատճառ կը կատարէ եւ թէ ինչո՞ւ նախորդ թաղականութիւնը հակառակ իւր որոշումին տեղի կուտայ:

37.— Մայիս 28 ր որպէս անկախութեան օր տօնելու համար թաղականութիւնը հեռագրական հրահանգ կատանայ Պուլիպրանայ Ազգ. Միութեան Կեդր. Վարչութեանն, որու կը պատասխանուի թէ չի կրնար հեռագրին պարունակութեան ընթացք տալ նկատելով զայն զուտ կուսակցական գործ եւ հետեւորարը չուզէր կուսակցական գործերու խառնուելով Ազգ. գործերու մնասել:

Հաշուեքննիչ մարմինս ցաւ ի սերտ կարգալով վերոյիշուի պարբերութիւնը իւր զարմանքը կը յայտնէ այս առթիւ որ Ազգ. հեղինակա որ մարմիններու որպէս կաթողիկոսի եւ Պատրիարքարանի կողմէ Մայիս 28ը իրբիւ Ազգ. անկախութեան օր նշանակուելէ եւ կատարուելէ վերջ որն որ հայութեան զարուսը երազներու իրականացումն էր. նախորդ թաղականութիւնը սուտակոխ ընելով Ազգ. արժանապատուութիւնը զայն կը նկատելու սակցական գործ կուրացած իւր կուսակցականութեանն, այսպէսով միանգամայն անարգելով Ազգ. անկախութեան համար զուսուողներու յիշատակը:

38.— 16 Յունիս եւ 21 Յուլիս 1921ի նիստերը ոչ օքի կողմէ չեն ստորագրած:

39.— 28 Օգ. 1920 ի նիստին մէջ կը կարդացուի տեղւոյս Ռամկ. Արատ. կուսակցութեան կողմէ թաղականութեան զրկուած նամակ մը որով Յար Պօրիս փողոցի վրայ գտնուող նախորդ աղջկանց վարժարանի վերի յարկի մէկ սենեակը կը խնդրուի արամաշրեւ նոյն կուսակցութեան որպէս ակումբ. թաղականութիւնը հաճոյքով զօհացում կուտայ միմիայն 200 լէվա ջնջին վարձքով մը:

Արդ նկատի ունենալով թաղականութեան 3 Մարտ 1920 ի մէջ նիստը մէջ առնուած որոշումը որ բառ առ բառ ընդօրինակութեան հետեւեալը «նախկարաններու համար հրատարակուած պետական օրէնքը հուսար իրաւունք քանի որ չէնքը Ազգ. էր պարզուիլը՝ ուստի յանձնուեցաւ ընակարաններու խնդրոյ համար կարգուած պետական յանձնաժողովին» (Жилищна Комисия): Նոյնպէս 28 մարտ 920ի նիստի մէջ կարդալով գատարանի վճիւր Երեմիս Կեդրեանի մատին օր կը պարտադրէր 1 Յուլիս 1920 ին պարպիչ տունը (ազգ. վարժարան) և միանգամայն 1920 Յունվար 1 էն սկսեալ վճարել 200 լ. ամսական որ ցարդ կը վճարէր 100: Ժողովը դատաւ ընդունելի:

Իսկ 21 Յուլիս 1920 ի 26րդ նիստի մէջ արդէն անուամբ որոշման համեմատ թաղականութիւնը հողորարձութեան կիսազննէ թէ արդէն պատկանելի իշխանութեան դիմում եղած և պայմանաժամ ալ որոշուած է զայն պարզելու համար:

Արդ քանի որ Պետական օրէնքները բացայայտ էին և արուած վճիռն ի ձեռին, ինչո՞ւ նախ թաղականութիւնը որոշեալ պայմանաժամին պարզել չի տար չէնքը և քանազիւ չըլլար պաշտպանելու համար ազգ. շահերը օրէնքին արամադրութեան համեմատ այլ կուտակցական շահերէ առաջնորուած ասանց ու է օրինական անուրդի եւ այլն. չէնքը կը ձգէ երեմիայի և Ռամկ Ազատ կուտակցութեան արամադրութեան տակ, նոյնիսկ երեմիայի համար ըստ դատական վճիռի որչա՞մ 200 լէվայի ամսականը 150 լէվայի գողցելով:

Ներկայ ընթացքով ազգ. շահերն են որ տուժած են և միմիայն որոշ կուտակցութիւն մը և անհատ մը օգտուած են զոր հաշուեքննիչ մարմինն պատասխարելի կը գտնէ նկատելով որ այդպիսի ամենապիտան հրապարակի մը վրայ կարելի էր շատ աւելի վարձք ստանալ:

40. — 33, 34¹ և 35րդ նիստերու մէջ 28 հոկտ., 10 նոյեմ. և 29 նոյեմ. 1920 ի թաղականութիւնը կը բազմի տեղույս Օխրիացքա Կարապաճըլարի փողոցը գտնուող ազգապատկան պարապ հողի հարցով, որ Ա. Ժողովին մէջ յարմար կը դատուի 21 Ազգայիններ հրտի բել խորհրդակցութեան համար ի ներկայութեան Նիքոլայ Աթոյանօֆի և Արրահամ Մելքոնեանի, որոնք կը ներկայացնեն մէկ մէկ բաժին վերոյրոյեան պարապ գետնին որ Նիքոլայ Աթոյանօֆը և Թաղ. Խորհուրդը ասանց անուրդի ելնելու ընկերակցարար անեն Տիկ. Մարինոս Միլքոնեանի բաժինը, իսկ գետնի վրայ շինուելիք շէնքին ամբողջ դրամը կը ձախտէ Նիքոլայ Աթոյանօֆ, կալուածաթղթերը կը ըլլան եկեղեցւոյ վրայ նօսարութեան կողմէ վաւերացուած յատուկ պայմանագրութիւնով, նկատելով որ թաղապետութիւնը յիշեալ երեք բաժինէ բաղկացած գետնին համար մէկ սեփականատէր կը ճանչնայ, Խորհրդակցական Ժողովը շատ նպատակայարմար կը դատէ այս կարգադրութիւնը որով յիշեալ գետնի վրայ շինուելիք շէնքը ասանց ազգ. անտուկէն գրամ ելնելու կը շինուէր և ըլլալիք պարաքը ազգը պիտի վճարէր որոշ ժամանակամիջոցի մէջ և օր մը եկեղեցին աէր կը ըլլար կալուածի մը: Սակայն 34րդ նիստի մէջ Նիքոլայ Աթոյանօֆը ետ կ'առնէ նախորդ Ժողովի իւր յանձնարարութիւնը և կը պահանջէ որ 18 նոյ. ին ըլլալիք անուրդը տեղի ունենայ որով Ժողովը իւր կողմէ լրագորութիւնով մը պարաք կը գնէ ՊՊ. Փիլիպպոս Հալաճեանի և Խաչիկ Մքայէլեանի վրայ որ միջնալ 300 լէվայի բարձրացնեն քառակուսի մէթրը, իսկ 35րդ նիստի արձանագրութեան կը տեսուի որ ՊՊ. Հալաճեան և Մքայէլեան կերթան թաղապետութեանը բայց նախքան անուրդի մասնակցելը Նիքոլայ Աթոյանօֆ կը զուգուր ասաջարկուած 300 լ:

առաւելագոյն գինը քառակուսի մէթրի համար որ կընէ ամբողջ գումարը 24000, յետոյ ձեռի համար կընեն ածուրդը և խուսափելու համար աւելորդ ծախսերէ, դրամը որ պիտի մնար թաղապետութեան գանձը որուն դանձու մը դժուար պիտի ըլլար կանխիկ իրմէն ստացած են դրամը՝ թէ հնչու և թէ իր ստանդ ձգուած յիշուելն ներքին փոխառութեան օպիկիացիաներով:

Ժողովը զոր մնալով եղած կարգադրութենէն կը վաւերացնէ զայն քանի որ գանձը ի վիճակի չէ պարագ պեանի մը համար 40-50000 լէվա վճարել և չէնք յիշուութեան համար ալ 100000 լէվա ծախել:

Հաշուեքննիչ մարմինս լրջօրէն ու սուսնասիրելով վերոյիշեալ հարցը ցաւ ի սիրտ կը տեսնէ որ նախորդ թաղականութիւնը այնքան թեթեւ ըմբռնած է ազգ. շահերու պաշտպանութեան խնդիրը որ իր նախորդ ժողովներու մէջ սուած և նամանաւանդ խորհրդակցութեան համար կանչուած 21 ազգայիններու ներկայութեան տեսուած որոշման հակասակ հասցէեզ կերպով ձեռքէ հանած է տեղւոյս ամենաբանուկ հրապարակի վրայ գանուող հողը որը անտեսագէտ մարդոց ձեռք փարող էր ամենալաւ հասցիքի աղբիւր մը ըլլաւ և զարմանալին այն է որ փոխանակ կրկին խորհրդակցական ժողովի հրաւիրելու և վերջնական վաճառումէ առաջ անոնց կարծիքը առնելու այս մասին, ինքնաբերաբար գին մը կ'որոշեն և առ ի ձեւակերպութիւն ածուրդ մը կընեն կանխաւ համաձայնելով Ն. Սթօյանէֆի հետ, որու պատճառաւ աղքը իրենց այս ապօրէնի և ազգամշտա քայլին պատճառաւ ձեռքէ կը հանէ ամենահատցիթարեր գետին մը: Այս առթիւ հաշուեքննիչ մարմինս նկատի կուենանայ որ նախ թաղականութիւնը իւր 29 նոյ. 1922 ի կազմով իրաւասու չի կրնար ըլլալ այսպիսի կարեւոր ձեւանարկի մը քանի որ կառավարական շրջաբերականով ժամանակին տեղեկացուած էր իրենց թէ օրինաւոր չեն և թէ պէտք չէ ս և է կառայ. հաստատութիւն պաշտօնական գործառնութիւններ ունենայ իրենց հետ որպէս անվաւեր և կը հշաւերիբ ետանդամը, ստանձնել իւր պաշտօնը: Արդ թաղականութեան ՊՊ. անդամները քաջածանօթ ըլլալով վերոյիշեալ պարագային առանց գիտակցութեան Սահողամին կը յանդգնին իրենց անձնական պատասխանատուութեան սակ վերոյիշեալ ազգամշտա քայլը առնել: Իսկ Տիկ. Մարինոս Մեկքունեանի լաճիներ գնելու և վճարելու մասին ս և է արձանագրութիւն գոյութիւն չունի:

Վերոյիշեալ վաճառման ապօրենի արարքը նորընտիր Սահողամի լուրջ ուշադրութեան կը յանձնուի հարկ եղած օրինական միջոցներով հետապնդելու պատասխանատուները:

41. — 9 Մարտ 1921 ի 43րդ նիստէն վերջ 44րդ նիստը կը կրէ 24 փետր. 1921 թուականը որ բոլորովին աչքառու անկանոնութիւն մըն է և գուցէ կը ծառայէ ծածկելու համար թաղակ. և հոգաբարձութեան շուրջ յարուցուած վէճերու առթիւ մեղի անձանօթ ապօրինութիւններ:

42. — Ինչպէս տեսնուեցաւ նախորդ նիստերէն միոյն մէջ թաղականութիւնը Պ. Մ. Ղազարեանը վերջնականապէս հրատարակել վերջ Պ. Բրիտ Պալէանը պաշտօնի կը կանչէ, և սակայն անյայտ պատճառներով կրկին Պ. Մկրտիչը պաշտօնի կը կանչէ և ճամբու կը դնէ Պ. Բրիտը: Այս ապօրէն կարգադրութեան դէմ Պ. Փիլիպպոս Հալաճեան խ.բ. բողոքը տետրակին մէջ կարճամազքէ, սրմէ զամ 168 ազգայիններու ստորագրութեամբ նանրագրութիւն մը եւս կը արտ.ի, բողոքելով թաղականութեան քմահաճ կարգադրութեան դէմ, զոր անհետեւանք կը ձգուի:

43. — Սկզբիցոյ կոչնակի շինութիւնը զանազան պատճառներով առանց օրինական աճուրդի կը յանձնուի Պ. Սիմօն Պէնլեանի իբր թէ աւելի նպաստաւոր պայմաններ ներկայացնելուն համար. սրտնց գժբազգարար պայմանները չեն յիշուած:

Թաղականութիւնը խ.բ. 48րդ նիստին մէջ ձուլուած զանազակին ձայնը աններգաչնակ կը գտնէ և համաձայնութիւն կը գոյացուի որ յանձնարարութեամբ մը կազմուի քննելու համար, բայց վերջին պահուն Պ. Սիմօն Պէնլեան կը հրատարի զոյսցած համաձայնութեանէն և 3 օգ. 1921 ի 49 րդ նիստի մէջ թաղականութիւնը խ.բ. մեծամասնութեամբ կորոչէ որ խնդիրը դատարան չերթալու համար Սիմօն Պէնլեանի առարկութիւնները ընդունիլ և վճատել փոխարժէքը ու զարմանալի է որ այն կազմը որ կանխաւ աններգաչնակ կը գտնէր, վերջի պարագային կը համաձայնի վճարել գումարը զոր հառուքներէ մարմինս ապօրէն գտնելով կը տեսնէ որ նոյնինքն թող. անգամ Պ. Փ. Հալաճեան անհանդուրժելի գտնելով ներկայ գայլը վերջնականապէս կը հրատարի:

44. — Նախորդ թաղականութիւնը մի քանի նիստերու մէջ օրուայ հոգաբարձական կազմի հետ ունեցած շարունակական վեճերու մասին արձանագրութիւններ ունեցած է սրանցմէ միոյն մէջ կը տեսնուի որ ուզած է միջամուխ ըլլալ ուսուցչական կազմի ընտրութեան, սրու. մասին արդէն հոգաբարձութեան կողմէ հարկ եղած լուսարանութիւնները արուած ըլլալով ժամանակին աւելորդ կը համարէնք կրկին ծանրանալ:

45. — Նիստերու արձանագրութեանց տետրակին մէջ 55րդ նիստէն յետոյ շորս էջ պարագ (անդիր) ձգուած է զոր հաշուեքներէ մարմինս ապօրէնի կը նկատէ զայն, նոսնապէս 1922 տ. յունվար ամսէն սկսեալ մինչև նոյն տարուայ յունիս 23 ի նիստերու արձանագրութիւնները չեն համագրուած:

46. — 13 փետր. 1922 ի նիստին մէջ խնդիր կը ըլլայ տեղւոյս նաճանագրութեան ստացուած 524 թիւ 24 յունվ. 1922 թուակիր նամակի մը որով թաղականութիւնը չի ճանչնար որդէս օրինաւոր մարմին և կը կարգէ Նուանդամ ՊՊ. Ստ, Աբգարեան, Սիմօն Պէնլեան և Ներսէս Փախաղեան:

Ճաւախ է սրել որ կառավարութեան կողմէ փոխուած և պաշտօնի կոչուած նոր եռանդամի մը գոյութեան հակառակ՝ նախորդ թաղականութեան մնացեալ շորս անգամները SS. Տիրան

Քիրքճեան, Աւետիս Մամուկեան Աւետիս Աելիստեան և Խաչիկ Միքայէլեան իրենց կը թոյլատրեն հերթիքի որպէս ժողովուրդէն բնարուած ներկայացնելով Պարբերաբարան ՊՊ. Աւետիան Արդարեանը, Ղազարոս Թահմիզեանը և Կ. Պօնճալեանը և կը խնդրեն անոնց վաւերացումը, որու վրայ պատրիարքարանը իր 7539 19 Ապրիլ 1922 թուակիր նամակու կը հաստատու ընտրութիւնը տալով նոր ընտրուածներուն համահաստար իրաւունք վաւերութեան հարմարեան գործերը:

Ներկայ ազդեցնի քայլով կը տեսնուի որ նախորդ կազմը ժողովրդի անունով թէ ժողովուրդը և թէ պատրիարքարանը խաբելով մի միայն կը ձգտի պահել իր ակտիւնները ըստ քրիստոնէի ան պատասխանատու կերպով վաւերու համար տեղւոյս թաղակ. գործերը:

47. — 20 Ապրիլ. 1922 ի նիստերու արձանագրութեան մէջ գրուած կայ լիազօրագիր մը որու համաձայն կառավարութեան կողմէ նշանակուած Աւանդամը ՊՊ. Ս. Արզարեան, Ս. Պէնիկան և Ներսէս Փափազկան ընդունելէ յետոյ թաղականութեան գործառնութեանց վերաբերելով անշուշտ նախկին եռանդամին պաշտօնական թղթերը, գումարներն և ըն. քաղաքիս ստիկանագետին կողմէ նշանակուած պաշտօնէին ներկայութեան որու համար բնական է պէտք է արձանագրութիւն մը եղած ըլլայ որն որ զժգարտաբար գոյութիւն չունի, սոմարներու մէջ բացի վերոյիշեալ լիազօրագիր անուամբ գրուած նիստի արձանագրութեանէն, որիկէ կը տեսնուի որ 13 յունիս 1922ին ընտրուած Աւանդամը հաշիւ 20 Ապրիլ 1922ին լիազօրագիր կուտայ նախկին թաղականութեան, իրեն վերապահելով իւրաքանչիւր նիստի տեղեակ ըլլալ և ստորագրել քանսնք, միանդամայն ընդհ. առմամբ կառավարութեան առաջ ըլլալիք բոլոր գործառնութեանց իրաւունքը իրեն պահելով, իսկ առօրեայ ընթացիկ գործերու համար իրաւունք կը զրուի Պ. Աւետիս Մամուկեանի ստորագրել իրբն տեսնապար:

Դիտելի պարագայ մըն է որ նախ քան լիազօրագիրը ստորագրուիլը բոլոր գործառնութիւնները և արձանագրութիւնները որոնք ստորագրուած չեն ոչ Աւանդամի կողմէ և ոչ ալ պարբերաբար թաղականութեան կողմէ, բարոյական մեծ պատասխանատուութեան կը նշաւիրեն իրենց վրայ պատճառ ըլլալով որ Ազգ. գործերը մտանն անել վիճակի մը մէջ, անպաշտօն և անպատասխանատու անձերու կողմէ:

48. — 31 Յունիս. 1923 ի 7րդ նիստի մէջ պարտք կը գրուի դանձագետ Պ. Խ. Միքայէլեանի որ Կղեցի Սահակ Մարտիրոսեանի 28 Դաղճնջուռ ոսկին վճարէ որ քանիցս ետ կը պահանջէ զանոնք, թէ և առպահ ձգուած գումարը 39 ոսկի է և 4 միայն ժամանակին վճարուած, սակայն զարմանալի է որ փոխանակ 35ի 28 ոսկի անվճար մնացած կարճաճաղութի չի դիտողութի թէ մնացեալ 7 ոսկին երբ վճարուած է, որովհետև այս մասին ո և է արձանագ-

բութիւն չի կայ և ըստ միեւնոյն նիստի արձանագրութեան զըրուած է թէ յիշխար ներկայիս ս և է պահանջ չունի, որովհետև վճարւած է ամբողջութեամբ:

Իսկ մեզ համար զարմանալին հոն է որ 12րդ նիստի մէջ որ թուական չունի բայց 15 Ապրիլ 1923 էն վերջն է գրուած հետեւեալ կերպով:

«Գլխից ծերուկ Ստանկ Մարտիրոսեանի ֆր. հնչուն սակիները չէր արձանագրուած մեր տամբներու մէջ, ի ներկայութեան թաղականութեան անդամներուն և զանազան ժամանակներու մէջ մաս աւ մաս արուած էր. մնացեալ 18 սակին - վերադարձուեցաւ իրեն իւր պահանջման վիայ»:

Հաշուեքննիչ մարմինս վերուծելով վերոյիշեալ երկու նիստերու արձանագրութիւնները՝ իւր խորին զարմանքը կը յայտնէ այն իրողութեան համար որ հակառակ երբորդ Մայր հաշուի 107 րդ էջի գրութեան որով 1921 փետր. 6ի մուտք եղած է վերոյիշեալ հնչուն սակիները 20 լէվայէն հաշուելով 782 լէվա և 1 սպրիլ 1921ին հաշիւը փակուած գումարը վճարուած արձանագրելով, ի՞նչ յետին միաքերէ գրուեալ, թաղականութիւնը իւր 12րդ նիստին մէջ տամբներու մէջ չէ արձանագրուած կը գրէ, և թէ ինչպէս կըլլայ որ 7րդ նիստի մէջ պարտք կը գրուի գանձապահին որ ծերուկին պահանջած սակիները վերադարձնէ և կարձանագրուի որ յիշխար այլևս պահանջ չունի որովհետև վճարուեցաւ ամբողջութեամբ և այս գրելէն վերջ 12րդ նիստին մէջ վճարել 18 մնացելու սակիները. մեզ համար ոչ միայն աներդուածային կը մնայ այլ և ենթադրել կուտայ որ նախորդ թաղականութիւնը բոլորովին անբարեխիղճ դաճուած է յիշեալ ծերուկին հետ երբ մանաւանդ նիստի ո. ներմանք սա կէտը որ երբ 6 փետր. 1921ին տամբներու մէջ մուտք եղած և 1 սպրիլ 1921ին ալ ամբողջութեամբ վճարուած է գրելով հաշիւը կը փակուի, ի՞նչպէս կըլլայ որ 16 Ապրիլ 1923էն վերջ գրած իրենց նիստին մէջ կը գրեն թէ տամբներու մէջ չեն արձանագրուած և մնացեալ 18 սակին կը վճարեն: ներկայ ջայլը վստահութեան շարայար գործածումն է զոր հաշուեքննիչ մարմինս խստիւ կերպով կայտանէ պատասխանատուները կասկածի տակ դնելով իրենց ողորձաբարութիւնը:

49 — Մին նոյն նիստի մէջ նախկին աղջկանց վարժարանի վարձակալներու վարձքը կաւելցուի սրտնց մասին մեր նիւթական գործառնութեանց մէջ լայնօրէն խօսած ենք, թաղականութիւնը յենյով իւր մէկ նիստի որոշման վրայ նամակաւ կը պահանջէ Պ. Ե. Գէրգեանէ, անուայան 450 լէվա իսկ իրենց արձանագրութիւնն է 200 լէվա, և ոչսպիւր անարժեքի նոյն իսկ միայնն ալ տարբեր է, և վերջէն գրուած բլլայր յայտնի այս մասին հաշուեքննիչ մարմինն ս որս զաղափար մը չկրցաւ կազմել:

50. — 16 Օգոս. 1923 ի 14 նիստի մէջ Պ. Գազարոս Թանձիգեանի հրատարակուող արձանագրուած է, բայց նկատի տանք

լիք կէտը սա է որ յիշեալ պարտնը իր պաշտօնի կոչուելէն մինչև իր հրաժարականը ու է նիստերու ատենագրութեան տակ չէ ստորագրած որը կը մնայ մեզ համար անլուծելի:

51. — 4 Մարտ 1921 ին 42րդ նիստին մէջ առաջին անգամ հարց կը լլայ հայկ. ընթերցարանի գոյքերու շուրջ. միևնոյն նիստին մէջ հանդուշեալ Կ. Բաշայեան խնդրագրով մը կը դիմէ թաղականութեան խնդրելով որ 23 մարտ 1907 ի աւնուած որոշման Հայկ. Ընթերցարանի շուրջ արձանագրութենէն ընդօրինակութիւն մը տրուի, որու համաձայն կը գտնուի թաղականութիւնը:

Հայկ. Ընթերցարանի շուրջ Երևա, Ինքնազարգայման Միութիւնը զմտած քլլալով Ազգ. վարժարանի հոգարարութեան որ պէս տէրը Հայկ. ընթերցարանի գոյքերուն, իսկ հոգարարութիւնը 79 թիւ. 12 փետր. 1921 թուակիր նամակով կը հարցնէ թաղականութեան որ 1907 տարուայ ատենագրութեան տետրակին մէջ հայկ. ընթերցարանի հիմնական ծրագրի և կանոնագրի մասին ու է արձանագրութիւն կա՞յ, որու ի պատասխան թաղականութիւնը իւր 14⁰ թիւ 27 փետր. 1921 թուակիրով կը տեղեկացնէ թէ 1904 տարուայ մարտ 23 ի նիստերու մէջ կը գտնուի ընթերցարանի ծրագրին վաւերացումը ու թէ կը տեսնուի որ ընթերցարանի քայքայման պարագային գոյքերը կը վերաբերին թաղականութեան:

Այս ատթիւ երկար վիճարանութիւններ կ'ըլլան և բանաձեւեր կառաջարկային ձգտելով ըստ իրենց քմայաճոյքին լուծել այս հարցը, որու միջոցին թաղ. անդամ Գ. Բարսեղ Թորոսեան այստեղ յիմակալվարկերու օճախ է⁴ ըսելով և զգոհութեամբ բողոքելով հրաժարած է: Զարմանալի է որ այսպիսի կարևոր նիստը չէ ստորագրուած անդամներուն կողմէ, բան մը որ օրինազանցութիւն է: Իսկ 30 Օգ. 1923 ի 15րդ նիստին մէջ թաղականութիւնը քաղաքիս մէջ իբր թէ գոյութիւն ունեցող հայկ. ընթերցարանի դիւանին կողմէ մտից 883 թիւ 30 օգոս. 1923 թուադրով նամակ մը կատանայ անոր կցեալ ընդհ. ժողովոյ ատենագրութեան մէկ ընդօրինակութիւնով, ուրկէ կ'իմացուի որ նոյն հայկ. ընթերցարանի Ընդհ. Ժողովը 1 ապրիլ 1923ին գումարած նիստին մէջ իբր թէ ի ներկայութեան իւր 17 հին անդամներուն միաձայնութեամբ հայկ. ընթերցարանը լուծուած յայտարարած է, անոր գոյքերը և գրքերը նուիրելով տեղ. տոյ Թամիկ. Ազատական կուսակցութեան ակումբին:

Թաղականութիւնը կը գոհանայ միայն այս կողմութիւնը (աքթը) արձանագրելով և իր լուծութեամբ ու համամոտութեամբ կը հաստատէ այս ապօրինութիւնը:

Արդ հայու երջնիչ մարմինս ուշադիր կերպով հետեւելով հայկ. Ընթ. գոյքերու փոխանձման կը տեսնէ որ ի՞նչ յետին նպատակներով է որ հակառակ 1 ապրիլ 1923ին տեղի ունեցաց և տրուած որոշումին հայկ. 30 օգ. 1923ին է որ միայն լուր կը տրուի թաղականութեան, և թէ ի՞նչու այսպիսի կենսական որոշում մը ասնելու պարագային չփութար կանխաւ կարծիքը անել ընթեր-

A II 61746

ցարանի ուրիշ հին տնտեսներու .

Թէ ի՞նչ իրաւասութեամբ Հայկ. Ընթերցարանի հիմնական կանոնադրին Յրդ յոյ . որոշ արամադրութեան հակառակ որչա՛ն քայլաւման, Հայկ. Ընթերցարանի գոյքերը և գիրքերը կը յանձնուին տեղւոյն Թողտնանութեան, և նոյնպէս ւերադիւր ընթերցարանի գոյքերը և գիրքերը ոչ մէկ պարտադարձի մէջ կ'ընան փոխանմուծել ու և է ընդհանրութեան սը կուսակցական հանդամանք ունի . և կը յանդգնին ազգայնական գոյքերը ըստ իրենց քննաճոռքին և կուսակցական բմբոսումին փոխանցել իրենց կուսակցութեան (Թոմկ. Ազատական). փոխանակ ըստ կանոնադրի Ազգին յանձնելու, նոսմանաւոր կըր նկատել անուրի կանոնադրին ուրիշ որոշ մէկ յոյուամը որով կը շեշտուի որ ոչ մէկ ընդհ. ծաղով իրուստու չկրնար ըլլար փոխու գոյքերու և գրքերու մասին Յրդ յոյուամը ընթերցարանի լուծման պարտադարձի ազգին վերադարձնելու վերոյն յիշեալները :

Թէ ի՞նչու նախորդ Թաղականութիւնը գիտակցարար հակառակ կանոնադրի որոշ արամադրութեան չի փութար օրինական միջոցներով ազատել ազգայնական գոյքերը գրաստանէ և կը գտնանայ միմիայն եղելութիւնը արձանագրելով :

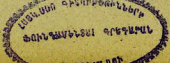
Յիրդ, Հայուեքնիւնի Մարմինս նկատել ունենալով՝

ա.) Հայկ. Ընթերցարանի կանոնադրին վերայիշեալ յոյուամաները որոնք անփոփոխելի են, գտատարուելի կը գտնէ իր Հայկ. Ընթերցարանի նախկին վարչութիւնը ներկայացնող անհատներու այն ապօրինի քայլը որով հակառակ կանոնադրի որոշ արամադրութեան՝ տարուելով կուսակցական շի նկատումներէ Ընթերցարանը լուծուած կը հոջակեն և փոխանակ գոյքերը և գրքերը Թաղականութեան յանձնելու կը փոխանակեն իրենց ազգայնականութեան Թոմկ. Ազատականներու իր սեփականութիւն :

բ.) Հայ. Մարմինս աւելի խոշոր պատասխանատուութիւն մը կը գտնէ նախորդ Թաղականութեան այն լուծման սը հակառակ իւր ձեռքին ասկ ունեցած որոշ կանոնադրին արամադրութեանց չի դիմեր օրինական միջոցներու ազգին վերադարձնելու համար վերոյնիշեալ գիրքերը և գոյքերը այլ կը բաւականանայ եղելու թիւնը (աջի) արձանագրելով, բացառյա կերպով երեսաղ բերելով որ իրենք ազգային անտունը գրուած են աւելի կուսակցական շահերը նկատել ունենալու ջան թէ ազգայինները :

Հայուեքն. Մարմինս նկատել ունենալով վերայիշեալ եղելութիւնները կը գտնէ որ շէ Հայկ. Ընթերցարանի վարչութեան նախը կըրող անհատները հստաքարան գրուած են ազգայնական գոյքերը և ըստ քննաճոռքի անտեսելով հիմն. կանոնադրի յոյուամաները փոխանցած են իրենց կուսակցութեան, որով և պատասխանատու կը համարուին ըստ կառավարական 319րդ յոյուամի արամադրութեան :

Նոյնպէս Թաղականութիւնը որ եղած ապօրինութիւնը վաւերացուցած է եղելութիւնը մի միայն արձանագրելով ասանց

ու է հարկ եղած օրինական միջոցներով Ազգ. շահերը պաշտպանելու:

Ուստի Հաշուեքննիչ Մարմինս այսպանելով վերի ապօրինի քայլը սահող անհատները և լուրիայն զայն վաւերացնող նախորդ թաղականութիւնը, վերոյիշեալ կէտերը կը յանձնէ նորընտիք Պատ. Յոանդամին լուրջ ուշադրութեան պարտադրելով զայն որ պէտք եղած օրինական միջոցներով պաշտպանէ Ազգ. շահերը:

52.— Դիտելի պարագայ մըն ալ սա է որ հակառակ իրենց իսկ առած որոշումին Եկեղեց. սակերը երբէք չեն յարգուած ուրկէ բնական է Ազգ. սնտուկն և որ մեծապէս վնասուած է:

Հաշուեքննիչ մարմինս լրացնելով իր քննութիւնները կը կը տեսնէ որ նախ. թաղականութիւնը և Յոանդամը նորընտիք Յոանդամին փոխանցած են հետեւեալը ըստ տոմարներու:

		ԳԱՆՁԵԼԻ		ՎՃԱՐԵԼԻ	
		լեվա	սր.	լեվա	սր.
1	Սնտուկ	576	10		
2	Բ. Յովնանեանեան	500	—		
3	Փոխադ. հատիւ	400	—		
4	Պատրաստ մով	8163	45		
5	Ջանազան հանգուցեալներ			8768	35
6	Ազգ. Հիւանդանոցի Օրացոյց.			2110	—
7	» » պնակ			5045	70
8	Էջմածնայ պնակ			2093	10
9	Վերադարձուելիք սեփօզիբներ			4765	—
10	Եկ. պատ. սեպտ. ի ամսաթուակը			7700	—
11	Մովագործի եւ ամխավաճառի			2251	60
12	Պեսական տուրք հին տարիներու			6281	50
13	Ելեկտր. վճարելի 5 ամսուայ			979	80
	Վճարելի	30305	50		
		39945	05	39945	05

վոխանցուած է մարմնէ մարմին Հաշուքննիչ մարմինն նոր Ե-
սանդամին սւշադրութեան կը յանձնէ կարգադրելու համար վերո-
լիշեալ հաշիւները:

Հաշուքննիչ Մարմնոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
Ս. ՆՇԱՆՆԱՆ Խ. ՎԷԼԷՏՏԱՆ

Մ. ԱՍՏԱՐՃՆԱՆ

Անդամներ

Հ. ԿԻՒՂՊԷՍԷՐՆԱՆ

բ) Ըստ 7 հոկտ. 1923 տարւոյ կազմուած մամերու տեղե-
կադրին նախ, թաղ. և նորընտիր Եսանդամին միջև, կը գտնենք
7283 Լ. 45 ս. (եօթը հազար երկու հարիւր ութսուն և երեք լէվա
45 ս.) արժէքով մամեր զորս կը տեւենք ստորև նշանակուած
մամերու ցանկէն, ինչպէս նաև 44 (քսուսուս և չորս) քիլո մամի
ձայրեր 880 (ութ հարիւր ու թսուս) լէվա արժէքով մամադրծին
վաճառուած:

Ցանկ փոխանդուած մամերու նախորդ թաղ. կողմէ

№	Կտ	հաս	Քլ.	
№ 0	13	հաս	Քլ.	15.600
» 1	4	»	»	3.500
» 2	3	»	»	1.224
» 3	7	»	»	2.156
» 4	49	»	»	10.700
» 5	22	»	»	3.045
» 6	116	»	»	15.490
» 7	87	»	»	7.830
Բիւցն 70 լեվայից				59.485 4163.95 Լ.
№ 10	123	հաս	Քլ.	5.043
» 11	164	»	»	4.920
» A	686	»	»	5.145
» B	3105	»	»	13.972
» B	3017	»	»	7.620

Բիւցն 85 լեվայից 36.700 3119.50 Լ.

7233.45

44 (քսուսուս և չորս) քիլո մամի ձայրեր քիլոն 20էն 880.—
ընդամենը ութ հազար հարիւր վաթսուս և երեք Լ. 45 ս. 8163.45 Լ.

Հաշուքննիչ Մարմնոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
Ս. ՆՇԱՆՆԱՆ Խ. ՎԷԼԷՏՏԱՆ

Մ. ԱՍՏԱՐՃՆԱՆ

Անդամներ

Հ. ԿԻՒՂՊԷՍԷՐՆԱՆ

ՊԱՏՈՒՄԸ

ԵՌԱՆԴԱՄ ԵԱՆՁՆԱՅՈՒՄԲ

Ս. ՍԱՐԴՒՍ ԵԿԵՆԵՑԻՈՅ

Վ. առևա

Յարգելի Տիար

Խնդրեմք հաճեցէք ներկայ մեր նամակը կցել նախ Թաղականութեան և Ստանդարտ գործառնութեանց քննութեանց ընդ տեղեկադրին հետևեալ ճշգումներով:

1) Որքան որ Հաշուեք Մարմնայ անդամ ընտրուած է հաւ Պ. Վ. Մազմանեան, բայց վերոյիշեալ պարտնը հազիւ մի քանի նիստերու մասնակցութիւն ունենալով իր անձնակազմի շրջապատի պատճառու ինքնաբերօրաբար դադարած է մեզի անդամակցելէ որով և տեղեկադիրը չէ ստորագրուած իր կողմէ:

2) Յօդ. Յրդ. 30 յր. 1922ին վճարուած 2560 լէվայի տուլանքը (Այդ. կալուածներու անքլարացիան ժամանակին ի տրուելուն համար) կը վերաբերի 1919 թուականը պաշտօնագրող Ստանդամին:

3) Յօդ. 13րդ 23 փետր. 1923 թուականը պէտք է կարգաւ 23 Սեպտ. 1923:

4) Յօդ. 13 ա. 20 Ապրիլ 1920ին դեռեղուած իկեղցուց ելեքարակառութեան համար հարկ եղած մասի չեղեալը դնուած է Պ. Տիրան Բիւրքեմանէ ասանց ս և է օրինակիւն աճարդի, ամենտման պին վերոյիշեալ պարտնէն առաջարկուած ըլլալուն համար իսկ դեռեղման և գործաւորողջէք կատարուած են ձրիօրէն Պ. Պետրոս Բիւրքեմանի կողմէ:

5) Յօդ. 30րդի 18 Մայիս 1924ի նախորդ թաղականութեան Խն նիստի արձանագրութեան համաձայն Սօֆիա շրջուած զարդարուն մասերու փոխարժէքը եզրող 2000 լէվայի գումարը վերջելեալ նիստի մէջ վճարուած է պարտն Բարսեղ Թորոսեանի կողմէ զոր նոյն թուականին, և ոչ ալ յետոյ չէ արձանագրուած սնտուկին մէջ, այլ արձանագրուած է մօտաւորապէս սարի մը առաջ դրամի դանձումէն՝ այսինքն 29 Ապրիլ 1920ին, պարագայ մը որ հաշուապահական տնտակէտէ բացարձակ ապօրինութիւն մըն է, որը նոյնպէս զոյգ կուտայ նախորդ թաղականութեան և Ստանդամի ստանդանքու մէջ տրուող լայնութիւններ այնպէս որ 29 Ապրիլ 1920ին գրուած 2000 լէվայի գումարը ի փոխարէն Սօֆիա ուղարկուած զարդարուն մասերու թէև նկատի առնուած է հաշուեք. Մարմնոյս կողմէ և սակայն զայն նկատելով ուրոյն վաճառում մը չէ ծանրացած սոյն կէտի վրայ, որովհետև տոմարներու մէջ հաշուեքի սկզբնէ կանխիկ վաճառումով:

6) Յօդ. 35րդի առթիւ ու նախորդ թաղականութեան աստեղագիտ Տիար Կարապետ Աճէմանէ հաշուեքները մարմինս ստացած է 9 Մարտ 1924 թուակիր բացատրողապիր նամակ մը(*) իւր

հրատարման մասին, զոր ներփակեալ Ձեզ կուղարկենք և ուրկէ ի յայտ կուգայ որ Տիար Կ. Աճէմեան իբր ատենապետ ազգուած իր պաշտօնակիցներու ասորինի և անուղղայ և շատ անգամ առանց մեծամասնութեան գործելակերպէն՝ ակամայ հրատարած է շատ ազդեցիկ բառեր գործածելով իւր պաշտօնակիցներու մասին, իւր հրատարականի մէջ:

Յարգանք

Ատենադպիր

Ատենապետ

Ս. ՆՇԱՆՅԱՆ

Խ. ՎԷԼԷՏԵԱՆ

Մ. ԱՍՏԱՐՉԻԱՆ

Անդամներ

Հ. ԿԻԻԼՊԷՍԷՐԵԱՆ

(*) Ստորեւ կուտանք խնդրոյ առարկայ նամակի պարունակութիւնը

Առ Տիար Ատենապետ Վառնայի քաղաքացիութեան ֆոնդի նախագահութիւնը:

Ի ՎԱՌՆԱ

Անուղղակի կերպով խմանալով որ Վառնայի նախկին թաղականութեան գործերուն համար կազմուած քննիչ յանձնախումբը ուղեր է հասկնալ այդ թաղականութեան կազմին մասնակցող անդամներուն հրատարման պատճառները և քանի որ իմ հրատարականս արձանագրած չեն ատենադպրութեան մէջ, ուղեցի երկտողով մը կրկին պարզել հրատարականիս պատճառները:

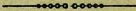
Ես, իբրև ատենապետ այդ թաղականութեան, ուղեցի բոլորովին անաչառ պահել և վարել բոլոր ազգ. գործերը, մի քանի ամիսներ աշխատեցայ քննէ մի քիչ կարգի կանոնի դնել, բայց երբ տեսայ որ ընկերներէս ոմանք երբեմն չպուշտղով հաքընան, մեծամասնութիւն իսկ չունենալով ու երբեմն ալ կուսակցական յետին նկատումներէ թելադրուած. կուզէին իրենց եւր առաջ ասնիլ, առանց այքի առջև ունենալու ազգ. շահերը, ստիպուեցայ ակամայ հրատարիլ թէ ատենապետութենէ և թէ անդամակցութենէ, գրած եմ հրատարականս շատ ազդեցիկ բառեր գործածելով հանդէպ պաշտօնակիցներուս:

Ուստի խրկելով Ձեզ ներկայ լուսաբանութիւնս պարտականութիւն մը կատարած ըլլալ կը սեպեմ ինքզինքիս:

Յարգանք

Կ. ԱՃԷՄԵԱՆ

Առօր 9 Յունվար 1924

Երանդամ Յանձնաժողովոյ իրաւագէտ-խորհրդական Պր. Սարգիս Գրիգորովի եզրակացութիւնը բնիչ Յանձնա-խումբի տեղեկագրի մասին:

Վառնայի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ նախորդ Թաղական Խորհուրդի ու Մասնաժամ Յանձնաժողովներու (սկսեալ 30 Նոյեմբեր 1919էն մինչև 1 Հոկտ. 1923) հաշիւները քննելու համար նշանակուած քննիչ յանձնախումբի տեղեկագրի ուսումնասիրելէ վերջ հանդիցայ հետեւեալ եզրակացութեան՝

1. — Սկսած 24 Յունվար, 1922 թուականէն, երբ Վառնայի Նահանգային վարչութեան կողմէ կը ծանուցուի, թէ՛ Պուշկար կառավարութիւնը չճանչնար նոր բնարած Թաղական խորհուրդը, վերջինս ոչ իրաւունք ունէր Վառնայի հայ համայնքէն գանձելու դանաղան սուրբերը, ոչ ալ որ և է գումար ծախսելու եկեղեցիի կամ Ազգ. վարժարանի կարիքներուն համար, իսկ եկեղեցւոյ կան անշարժ կալուածներ վաճառելու ոչ մէկ իրաւունք ունէր: Այդ Թաղականութեան բոլոր գործառնութիւնները կը մնան ի հաշիւ զայն վարող Մասնաժամ Յանձնաժողովին, հետեւաբար և բոլոր կանոնադրանցութիւններու պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ նոյն Մասնաժամին վրայ:

2. — Մասնաժամ Յանձնաժողովներու այն գործառնութիւնները որոնք կատարուած են սկսած 1919էն մինչև ներկայ Մասնաժամ Յանձնաժողովի նշանակումը և որոնք եկեղեցիի և վարժարանի ծախքերուն կը վերաբերին, չէ կարելի գնահատման ենթարկել, քանի որ Թաղական խորհրդի տարեկան եկամտաւորութեան մասին նախատեսած պիւտճէի մը չգոյութեան հետեւանքով կարելի չէ ստուգել թէ՛ արդեւք եղած ծախքերը դիւտճէի նախատեսած սահմաններուն մէջ են կատարուած ու իրենց նպատակին ծառայած են թէ՛ ոչ:

3. — Պիւտճէի չդոյութեան պատճառով նախորդ կէտի մէջ յիշատակուած բոլոր ծախքերու համար բարոյապէս պատասխանատու կարելի է համարել Մասնաժամ Յանձնաժողովները:

4. — Պատասխանատուութիւնը ստորև նշանակուած ծախսերուն, որոնք իմ կարծիքով անհասական բնոյթ կը կրեն (քանի որ եկեղեցիի կամ վարժարանի կարիքներուն համար չեն եղած) կը ծանրանայ այդ ծախսերը ընդունելուն վրայ:

ա) 29 Փետր. 1920ին, 17 Յուլիս 1921 ին. 14 ապրիլ, 1923ին և ուրիշ աթիթներով կառքի համար ծախսուած գումարները, որոնց յիշատակութիւնը կընէ քննիչ Յանձնախումբը կը Տեղեկագրին մէջ

բ) 29 ապրիլ 1923ին Վառնայի ազգ. վարժարանի մէջ ընտրնարական Յանձնախումբին արուած ճաշի համար ծախսուած 220 լէվա:

գ) 22 Մայիս, 1921ին զպիրներու համար գնուած քօնեաքի ծախս:

6. — Իմ կարծիքով թաղական խորհրդի նախարդ գանձապահ Պրոքորյանի Միքայելիան պէտք է պատասխանատու համարել

ա) իր պաշտօնի ստանձնման պահանջ իր նախարդին 117,50 լ. պակաս ստացած գումարի համար,

բ) 14 մարտ, 1920 ին ի նպաստ հայ բանակին արուած էրեկոսթի տախիւ 1000 սոսի լի (տէնիքին) նուէրը մա աքի գրիչներուն շարձանագրելուն և կամ պաշտանէ դադարելու առթիւ իր յայտարարին յանձնած չլինելուն համար,

գ) 1923 նոյեմբերին Ֆինասական վերաքննիչի կատարած քննութեան պահանջ թաղականութեան սնտուկին մէջ 162) լէվա պակաս գումարած գումարին և վաւերաթղթերու գրումանիշերուն գործողութեան մէջ երեսան եկամ կանոնադրանքութեանց իրր պուգանք նշանաւորած 2476 լէվա գումարի համարը Յիշեալ գանձապահ իր հայրեններ հատարակչելու և մանաւանդ քրեական քրատախտանաւաւ թինէ իտասափելու համար թէև նախապէս վըծարեր է վերջուրէս գումարները, սակայն յետագային թաղականութիւնը գանձանք կրկին իրեն վերապարձուցեր է:

դ) 28 օգոստոս, 1923ին կլամուշեանի թաղական առթիւ ծախսուած 455 լէվա գումարը, որու փոխարէն ստացալիք չկայ, ինչպէս նաև բոլոր այն ծախսուած գումարներու մասին օրոնց համար ստացալիքներ գոյութիւն չունին:

6. — Նախարդ Եւանդով Անձնատոյրոյ իր անպատկանէն ունանց միջոցու վաւերութեան է հետեւեալ գումարները.

ա) 14 Ապրիլ 1920ին 500 լէվա վճարուած է սնն Ե. Շիրինեանի և 400 լէվա Ռուբին Լաւրարձու մեանի իրրու նուէր

բ) 5 Նոյեմբեր 1922ին Տէր Կարգիս Դարելպիանի միջոցաւ իր փեսին պարտաւ 0. Նախնիքեանի նուիրած 1200 լէվա,

գ) 1923ին իրրու թէ 875 լէվա նուիրուած գաղթական քահանաներու, ստանց վերջիններէն հարկ եղած ընկալագիրը ստանալու:

Իմ կարծիքով այս գումարները պատասխանատու խորհրդին կողմէ ըստ օրինի չեն արուած հետեւեալը ստուգելու է. թէ՛ ոչ է քաց Թողեր այդ գումարները և ըստ այնմ ճշդելու է պատասխանատուութիւնը:

7. — Բաղադրելու Ռամկալար կուսակցութեան պահանջին կողմէ նախնիին հայրական ընթերցարանի գոյքերու և գիրքերու խլաւցման համար մեղադրուող կը համարեմ նախարդ ադօքէնի թաղականութեան անպատկանէր, որունը յանձնելը են զանոնք (յոյքերը և դրքերը) և ինքն համաձայնելը են որ մնան իրր սեփականութիւն յիշեալ կուսակցութեան ակումբը: Այս պարտաւորին քաղաքացիական և քրեական պատասխանատուութիւն կայ:

8. — Բացասարութիւն պէտք է պահանջել Պ. Խաչիկ Միքայելեանի թէ՛ ինչ բրած է սնն Ամաիկ Մարալբանանի 35 հնչուն պակտորանները, ի պահ թողուած թաղականութեան սնտուկը, յիշեալ գանձապահի պատուր պատասխանը ստանալէ վերջ ճշդել պատասխանատուութիւնը:

9. — Քննիչ Յանձնախումբը իր տեղեկագրին մէջ ոչ մէկ լիցատակութիւն կընէ եկեղեցւոյ զոյքատուարին (инвентарь) մասին, մինչդեռ հասարակութեան մէջ բաւական խօսուած է անոր վրայ: Մանրագննին քննութեան մը վերջ, եթէ հաստատուի որ է զոյքի պակաս (ըստ հին զոյքատուարի) քրէական պատասխանատուութեան ենթարկել եկեղեցւոյ զոյքատարը:

10. — Տեղեկագրին մէջ ցոյց արուած է նոր Սասնդամ Յանձնաժողովին յանձնուած (բանկայի յանձնումին առթիւ) եկեղեցական մտնբու հարկեցուցակը, առանց սակայն բառ մը ըսելու: Նաև որք թաղականութեան բանկայի մուտքի և ելքի գործառնութեանց մասին: Նկատի առնելով, որ բանկայի հասոյթը ամենակարևոր գրիչը կը ներկայացնէ, անհրաժեշտ է, որ ամենագիր մը կազմուի հաստատելու համար բանկայի ելիւմուտքի վիճակը վերոյիշեալ ժամանակամիջոցի ընթացքին, որով յետոյ պատասխանատուութեան ենթարկել նոյն բանկայը վարորդները:

Միշտ պատրաստ բերանացի կերպով տալու լրացուցիչ բացատրութիւններ:

1 Մարտ 1924
Վասնայ

Յարգանք
Վասնայի փաստաբան
Ս. ԳՐԻԳՈՐՕՅ

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿ

Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ անօրներուն ու գայեերուն որոնք Երևանում Յանձնախումբիս յանձնուած են նախորդ քաղականութեան կողմէ, այդ առթիւ կազմուած մասնաւոր Յանձնախումբի մը քննութեան ենթարկուելէ եւ բաղդատուելէ յետոյ նախապէս գոյհատումարին մէջ արձանագրուածներու հետ, համաձայն ստորեւ նշանակուած ասենագրի պարունակութեան:

ԱՏԵՆԱԳԻՐ

Այսօր 1924 Յունուար 30 ստորագրեալներս, Փիլիպոս Հաշաձեան անդամ ներկայ Երևանում Յանձնախումբին, Աւեսիս Մելիսոնեան անդամ նախկին քաղականութեան Գ. Գուսուրեան սեօրէն Ազգ. երկու վարժարանի, Մկրտիչ Ղազարեան եկեղեցւոյ յուսարար, սուրսեցիկն Երևանում Յանձնախումբի կողմէ մեզի յանձնուած պաշտօնը եւ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ գոյները քննելով զսակն ստորեւ արձանագրուածները, պակաս կամ աւելի յաղղասեմանք նախորդ քաղականութեանց օրով կազմուած գոյհատումարին հետ.—

ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

Համաձայն հայկազգի գրք-
հատուարին մէջ արձանագ-
րուածին պէտէ է ըլլալ.

Ներկայիս բնութեան
միջոցին գտնուած է

	ՀԱՏ	ՀԱՏ
1. Սաղաւարտներ	8	7
2. Շուքջառներ	29	25
3. Շուքջառ հուրէ նոր	—	1
4. Վակասներ	7	7
5. Փոք ուրարներ	30	24
6. Բազպաններ	19	19
7. Բազպաններ նոր	—	3
8. Ուրարներ	11	10
9. Կամարներ (գօաթ)	6	6
10. Հողաթափներ	4	4
11. Սրբիչ գործածելի և անգործածելի	35	27
12. Բեմի մեծ վարագոյրներ	8	8
13. Փոքր վարագոյրներ	22	18
14. Սկիհի ծածկոցներ	48	45
15. Խորաններու աշխիւ ծածկոցներ	16	24
16. Հաղորդութեան բռնիչ	7	7
17. Աւետարանի բռնիչ	28	28
18. Աւետարանի բռնիչ նոր	—	17
19. Մկրտութեան առաջանի վարագոյր	5	5
20. Պահարանի վարագոյր	12	12
21. Սեղանի, անտարանի և փոքր պրա- կարի ծածկոցներ գործածելի և անգործածելի	24	8
22. Ոտնալու այի դէնջակ	2	2
23. Զաներու ծածկոց	3	—
24. Կիսածածկոցներ փոքր խորաններու	25	25
25. Մեծ խորանի ամպխոնի ծածկոցներ	2	2
26. Ծածկոց եղերքը կապոյտ ծոպերով մետաքս	1	1
27. Կարմիր շուխա 4 մեթր	1	—
28. Ճերմակ շղարչ	94	—
29. Զանազան դոյներով թաշկիմակ	16	—
30. Ճերմակ մետաքսէ թաշկիմակ	34	—
31. Դազաղի սեւ ծածկոց	1	—
32. Սև շուքջառ ներակ ստալաով եղերուած	2	—
33. Սև շապիկ սև փիլոսին և Ներմակ	1	1
34. Սև շապիկ փոքր սղաքներու	8	8
Շտապիկ պատարագիչ քհնյի գործ. անգործ.	42	12

35. Դազադէ Ժածկոց սև դեղին կլասպ- տալով եղերուած	1	1
36. Սև փելեոխնով ճերմակ շապիկներ	17	17
37. Գրքակալի շապիկներ	5	4
38. Խաչի բանիչներ	12	11
39. Արծաթեայ անօթներ	22	22
40. Խաչ ճանաչաւոր խաչելութեան նոր	—	1
41. Խաչ ձեռաց Խաչելութեան պատկերով	—	1
մէկ կողմը կտրմիր քար նոր	—	1
42. Փայտէ կտթով ձեռաց խաչ	—	1
43. Սկիւն	3	3
44. Բշոց	2	1
45. Կանթեղ	9	9
46. Կանթեղ նոր	—	1
47. Արծաթապատ Աւետարան	12	12
48. Արծաթեայ զանազան անօթներ	10	10
49. Արծաթեայ սրբատուփ	8	8
50. Աշտանակներ զոյգ	46	28
51. Նիքելէ աշտանակ	10	6
52. Մեծ կտթայ պղինձէ	2	—
53. Միւռն թափի կտթայ	1	—
54. « « «	1	1
55. Կոնք անգործածելի	1	—
57. Շերեփ պղինձէ	1	—
58. Պղինձէ կոնք պատարագիլ քչյ.	1	—
59. Դեղին թիթեղէ մոմակալներ զոյգ	5	5
60. Դեղին թիթեղէ կանթեղ զոյգ շիշով	1	1
61. Նոտամոնի մոմակալ զոյգ	1	1
62. Չոյգ մը կերոն	1	1
63. Կերոն փայտեայ ձողերով	1	1
64. Ս. Կաղորդութեան վեցանկիւն զմբև- թաւոր պանարան Աւագ խորանին ետև կախուած	1	1
65. Թիթեղէ չրջանակով կտորած ժամացոյց	1	1
66. Գուռաւոր պնակ Խաչվերացի	1	1
67. Ճերմակ թիթեղէ պնակներ	8	6
68. Հուկթաձև պնակներ ծաղկեզարդ	4	4
69. Թիթեղէ կանթեղ Աւագ խոր. ետև կախուած	—	—
70. Ջահ	5	4
71. Սրբոց պատկերներ	28	28
72. « « «	—	1
73. Մազկտակներ զոյգ	3	3
74. Գորգ	6	4
75. Բիլիմ	24	6
76. Գրքակալ	6	6
77. Ճաշոց գիրք	2	1
78. Շարական	2	2

79. Մեծ ժամագիրք	1	1
80. Փոքր ժամագիրք	2	2
81. Տօնակարդ	1	1
82. Տօնացոյց	2	2
83. Տաղարան	1	1
84. Մայր մաշխոց	1	1
85. Փոքր Մաշտոց	1	1
86. Նարեկ	1	1
87. Սաղմոս	3	3
88. Նարեկ քարխոնակազմ	1	1
89. Գործք առաքելոց	1	1
90. Խորհրդատեար	2	2
91. Աւետարան լաթակազմ	1	1
92. Ժամագիրք ատենի	—	1
93. Մաշտոց (2 հատոր)	—	մնացած 1
94. Յինարանով նստարան	26	20
95. Առանց յենարանի նստարան	9	7
96. Դպրաց շապիկներ	91	64
97. Մաղկեպատիկ	2	2

ՈՍԿԵՂԷՆ ՈՒ ԱՐԾԱԹԵԱՑ ԻՐԵՐ(*)

Բուպիյէ տասնոց ոսկի	1	—
Արծաթեայ կամ պափօնէ սիրտ	15	6
Արծաթեան դէմք	1	—
Արծաթեայ կամ պափօնէ գլուխ	2	2
Արծաթեայ կամ պափօնէ աչք	4	4
» » » » նոր	—	2
Արծաթեայ կամ պափօնէ ոտք	1	1
» » » » նոր	—	4
Արծաթեայ թև	1	1
Արծաթեայ կամ պափօնէ մարմին	4	4
» » » » նոր	—	4

* Ոսկեղէն ու արծաթեայ իրերու մասին յանձնախումբս անհրաժեշտ կը զամնայ անոնց մասնազէտ ոսկերիչներու քննութեան ենխարհուիլը, կարենալ հաստատելու համար թէ որոնք մաքուր արծաթէ են, որոնք պափօնէ, որոնք կեղծ և որոնք իսկական ոսկիէ են:

Արծաթեայ մանկիկ	4	4
»	—	2
Արծաթեայ կամ պաֆօնէ ձեռք	1	1
»	—	4
Արծաթեայ ժամացոյց	1	—
Արծաթեայ փոքր խաչ պատկերներու վրայ	2	2
Ոսկի օղ զոյգ	2	2
Արծաթեայ օղ	2	—
Մատանի	1	1
Ոսկեղօծ կլորակ	1	1
Տասնոց թրքական ոսկի	1	—
Տուպլէ խաչ	1	1
Տասնոց ոսկի	18	18
Հինգնոց ոսկի	10	10
Քսաննոց ոսկի	7	7
»	—	1
Երեքնոց ոսկի	1	1
Կէսնոց ոսկի մահմուտիէ	4	4
Քառորդ մահմուտիէ	1	1
Քառորդ Օսմ. ոսկի	1	1
80 լէվա արժող թրքական ոսկի	1	1
Թրքական բուզլոյէ երկու արծաթեայ պատկերով	1	1
Արծաթեայ դրամ թրքական	2	—
Արծաթեայ դրուշ թրքական (քառորդ մը)	1	1
Արծաթեայ դրամ մէկ լէվոնոց	4	—
Արծաթապատ Նարեկ	1	1
Ոսկեղօծ աստղ	1	1
Պուլկարական կէս լէվա արծաթ	1	1
»	—	1
Ռուժանական կէս լէվա արծաթ	1]	1
Գունաւոր անձեռոց	3	3
Աւազանի վարազոյր	1	1
Թիւ Ս. Մարգրիտի առջև	1	1
Արծաթէ առւի	1	1
»	—	1
Արծաթեայ դրամ 2 լէվանոց	—	1

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՄԷՁ ԳՏՆՈՒԱՆ ԳՈՅԻՆԵՐ

- 1 Վասաբան 7 խողովակներով
- 1 Ժամացոյց պատի կլոր
- 1 Պարօձէթր
- 1 Սեղան երկար և վրայի մօծ դործածուած մուշամպա
- 1 Սեղան պղտիկ
- 1 Թիկնաթոռ
- 8 Աթոռ
- 1 Դրամարկո տակի սնտուկով
- 2 Դարան
- 1 Դամակի բրէս դարակով
- 2 Կտրքէ զգեստի կախակալ
- 2 Պատկեր շրջանակներու մէջ առնուած
- 1 Պատի փոքր քերամաչափ
- 3 Վարագոյր 3 վարագոյրներու 3 քուրնիզով
- 2 Կապամար
- 1 Նամակներ եակող գործէք
- 2 Գրչակալ
- 2 Մծուէն թուղթի գործէք
- 1 Ջանդակ սեղանի
- 1 Ջուրի շիշ և մէկ գաւաթ տակի պնակներով
- 1 Կրակի պղտիկ բաժ
- 1 Փայտ դնելիք սնտուկ թիթեղեայ
- 1 Թքաման
- 1 Թուղթի կողով
- 1 Աման ջուրի Դամակի փրէսի համար

ԳԵՐԵՉՄԱՆԱՓՈՐ ԳԱՐԻԷԼ ՅԱԿՈՐԵԱՆԻ

ՅԱՆՁՆՈՒԱՆ ԳՈՅԻՆԵՐԸ

- 1 Վասաբան, 7 խողովակ, 1 խողովակ անկիթի,
- 4 բազմոց քանափէ, 1 սեղան, 1 աշտանակ, 1 բրիչ
- 1 թի, 1 բա՜, 1 դոյլ չուանով, 5ուկէս մէթր չուան,
- 1 տրոճուղ (պէլ), 2 ցնցուղ ջուրի:

Սկեղեցապահական գոյները բճնող
 մասնախումբի անդամներ՝
 Փ. ՀԱԼԱՃԵԱՆ Գր. ԳՈՒՏՈՒԼԵԱՆ
 ՄԿՐՏԻՉ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ելեւմտական նախարարութեան կողմէ 1922 Օգոստոսին դրկուած ԲՆԵԻՅԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐը նախորդ քաղաքականութեան մասին:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (ԲԱԿՒՆ)

«1922 Օգոստոս 28 էն մինչև 7 Սեպտ. ստորապարտած ելմտական քննիչ, նիքոլա Կրուէֆ, ներկայութեան Ղազար Թահմիզեանի և Ռուբէն Միհրանիանի, կատարեց քննութիւն Հայոց Թաղական խորհրդի գանձապահ Կայիկ Միքայելեանի և գառա հետեւեալը՝

« Վառնայի Հայոց Թաղական խորհուրդի հաշիւները ցարդ չեն ենթարկուած սեւիցէ ելեւմտական քննութեան: Ամեն 3 և 6 ամիւր անգամ մը կը կատարուի եղեր ներքին քննութիւն մասնաւոր քննիչ յանձնարումքի մը կողմէ ընտրուած Թաղական խորհուրդոյ անդամներուն մէջէն, որոնց նոյն մարմնոյ գանձապահը քննել կուտայ իր հաշիւները: »

« 1919 Դեկտ. 1-ին, (եքոտ կայիկ Միհայելեան մանգանի գանձապահուհութեան պատճեր) Մինչև 1 Դեկտ. 1921 ժամանակ կամիջոցի մը համար հայտեքննութիւն կարելի չէր կատարել, որովհետեւ կրկնուածքի (տացուած եւ ծախսուած ցումարներու) ՓԱՏԱԹՈՒՂԹԵՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԷՐ, հետեւաբար հայտեքննութիւն կատարուեցաւ, 1 Դեկտեմբեր 1921էն մինչև 21 Օգոստոս, 1922 ժամանակամիջոցի համար: — »

Սոյն յառաջարակէն յետոյ կու գան հաշիւներու մանրամասնութիւնք եւ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ մեջ հեզհեզեք կը խօսեք՝

1. « Բնութեան միջոցին Թաղականութեան գանձին մէջ գանձուած 1625.15 լէվա բացի մասին: »

2. « Նախկին աղջկանց վարժարանը պոստի անուրդի » իբէ քէ ւաղքաւ ընտանիքի մը » և « Ռամկաւարներու իբր ընթերցարան » յատկացուած ըլլալու մասին (զնչին վարձով մը): »

3. « Թաղականութեան արխիւին մէջ գտնուած շատ մը ցրտախիւղթերու վրայ բնաւ և կամ պակաս դրոշմաթուղթ փակցուած և հետեւաբար գանձապահը տուգանքի ենթակայ ըլլալու մասին (2476 60 լէվա): »

4. « Թաղականութեան մը համար անհրաժեշտ տարրերուն մէկ մասին չգոյութեան և գոյութիւն ունեցողներուն ալ անկանոտութեան և տուարներուն մէջ գտնուած շատ մը ոչնչացուած ու չափուած գրիչներու չլուերացուած ըլլալու մասին: »

5. « Կարգ մը ստացուած գումարներու փոխարէն ստացագիրներ արուած չըլլալուն մասին: »

Սոյն արձանագրին տակը ստորագրած են Ելեւմտական ԲՆԵԻՅ՝ Ն. ԿՐՈՒԷՖ, Թաղական խորհրդոյ անգնապահ ՍՏ. ԱԲԳԱՐԵԱՆ, Թաղ. խորհրդոյ գանձապահ Ն. ՍԵՔՈՅԷԼԵԱՆ:

Նախորդ քաղականութեան նախապէս հրաժարած անդամներուն կարծիքը իրենց մնացեալ պատշտակիցներուն մասին:

Պատարժան

Եռանդամ Յանձնաժողով

«Ս. Սարգիս եկեղեցոյ»

ԱՍՏ

Ի պատասխան Ձեր հրաւէնին՝ իբրև նախկին թաղականութեան կազմին մասնակցողներ, ներկայանալով քեզ, Յին կէս օրէ յետոյ Ազգային Խորհրդարան, ուր լսելով նախորդ թաղականութեան և Եռանդամին գործունէութիւնը քննող յանձնախումբին տեղեկագիրը: Հարկ եղած բացատրութիւնները տանք, պատիւ ունինք խմացնելու Ձեզ թէ՛ թէև ստորագրեալներս, որոշ ժամանակամիջոցներու մէջ մասնակցած ենք խնդրոյ առարկայ թաղականութեան կազմին, սակայն նոյն մարմնոյ մաս կազմող որոշ խմբակի մը կողմէ գործուած ապօրինութիւններու տակաւին ժամանակին չ'հանդուրժելով, բողոքելով հրաժարած ենք այդ մարմնոյ կազմէն, հետեւաբար գործուած ապօրինութեանց պատասխանատուութիւնն ալ կը ծանրանայ անոնց վրայ (նոյն խորակին) որոնք մինչև վերջը չ'անսալով մեր և ժողովուրդի կողմէ եղած բողոքներուն, ցյաւիտեանս ուղեցին կտաչած մնալ իրենց աթոռներուն, որով պահանջուած բացատրութիւններն ալ այժմ իրենք պէտք է տան:

Թարգանօք

Վառնա 2 Փետր. 1924

Փ. ՀԱՂԱՅԵԱՆ Տ. ԲԻԻՐԲՅԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. Նաև նոյնանման յայտարարութիւններ, բերանացի ըրած են Եռանդամիս, նախորդ թաղականութեան կազմին որոշ ժամանակներու մէջ մասնակցելով և սակայն չի հանդուրժելով իրենց պաշտօնակիցներուն կողմէ եղած ապօրինութիւններուն, հրաժարած հետեւեալ ազգայինները՝ Գ Գ. Բարսեղ Թորոսեան և Ղաղարոս Թաճիբեան, իսկ նոյն թաղականութեան Ատեհապետ Գ. Կարապետ Աճէմեանի կողմէ գրաւոր (տես էջ 22 իր նամակը)

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒՔԻՒՆԵՐ ՈՒ ԲԱՍՏԵՐ

Վանայի «Ար. Սարգիս» եկեղեցւոյ նախորդ քաղաքականութեան (30 XI 1919—1 X 1923 շրջանին): Բաւականութեան ու նիւթական գործունէութեան մասին: Բնութագրականութեան արժիւիւն:

Հասցաւ նախօրէի Վանայի հայ հասարակութեան թէ ինչպէս նախկին Բաղարկաւորութիւնը իր կողմին մեծամասնութիւնը կորսնցնելէ յետոյ իսկ (գործուած պայտիւնութիւններու դիմ ընդունելով ՊԳ Կարապետ Անեմեանի, Բարսեղ Քորոսեանի, Փիլիպոս Հալաբեանի, Տրան Քիրմեանի եւ օժանդակ անդամ Վաղարս Թանիգեանի նրաժառուժայր) ուղից կաշտած մնայ իր սթապէլումն, կառավարութեան տակ, իբրև Առանդամ Ցանճնաժողով իսկ Պատրիարքարանի տակ իբրև օրինաւոր Թաղական կարգուղ ներկայացնելով ինչպէս ըր:

Անործուած այս կացութեան տակ, որով մեծապէս կը տուած էին Աղագիւն շահերը, եկեղեցին ու նախնաւոր Աղգ Վարժարանը որք փոփոխելու աստիճանին հարցուցած էին: Վանայի Հայ հասարակութիւնը քանիցս դրաւ որ թէ քանակացի ընդունելով Վերջ քայլս համար այս անգործն մարմինը զնյութեանն և անոր կողմէ գործուած կամայականութեանց: քայլց դժբաղատարար եղած իւր արգաւազցի թաղայնորդ ու դիմումները նոր մարմնոյ մը ընարարութեան հրահար, անհետանց մնացին և նոյնիսկ արճամարտեցան նախորդ Թաղականութեան կողմէ:

Ասորև կը ներկայացնենք (Թաղակ, արժիւիւն քաղելով) այս անթիւ տեղույս Աւագերեց և Աւաջնորդ, Փոխանորդ Տէր Սարգիս Հօր դիմումներէն մին, նոյն մարմնոյ հաւաքական հրահար մարտականը պահանջող, զորքնառ նկատի չէ առնուած, նոյնիսկ արճամարտած, ոչ ժողովի դքուած և ոչ ալ մակադրուած է նոյնիսկ թաղականութեան կողմէ:

ՍԱՐԳԻՍ ԱՆԳ ԲՆ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ

Առաջ. Փոխանորդ Հայոց

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ

ՂԱՌՆԱՅ

ԹԻԻ 470

8 Մայիս 1928

ՊԱՏՈՒԱՐԺԱՆ ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՍԱՐԳՈՅ ԱՆԴԱՄՈՑ

ԱՍՏ

«Սրահայ ժողովրդական կողմանէ ինճ մատուցուած է հիւանդութեան արգաւազցի թաղայնորդ մը, որով իբրև խաղաղութեան որպիստեանց և նախադաս իբրև ունց կառնեամ Պատ. Սորճքոյց հաւաքական հրահար

ժարականը պահանջելու հարկ եղած կարգադրութիւնն ընկու-
համար:

Յուսով եմ թէ պիտի հաճիք հայրական պահանջիս գոհացում
տալու ազնուութիւնն ունենալ և ընդունիլ փրկչու անդ սիրոյ
ողջոյնս:

Նահագահ Քաղական Խորհրդայ և միշտ բարեմտողոյ

(ստոր.) ՍԱՐԳԻՍ Ա. ՔԶՆՅ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

(Կնիք)

Տէր Սարգիս Հօր սոյն դրութիւնը անպատասխանի մնալէ
յետոյ ինք քանիցս ալ գրաւոր հրատեքած է նախ, Քաղականու-
թիւնը ժողովի պահանջելու համար իրենցմէ Քաղականութեան
հաւաքական հրատարականը սրուն (հրատեքին գիմար) հետեւեալ
ձեւով պատասխանած են՝

«Հետաքրքիր չեմ»

(ստոր.) Խաչիկ Մեքայէչեան

«Իշխմ վար կէլէմէ յէճէյիմ» և Հճ. կար. Պաշչպեան (օժ. անպամ)

«Կարեւոր չեմ սեպեր պալս» և Ստեփան Արքայրեան » »

«Գործ ունիմ կարող չեմ գալ» Աւետիս Մելիստոնեան

«Տկար եմ չեմ կարող գալ» Աւետիս Մանուկեան

Նախորդ Քաղականութիւնը չի քաշուեցաւ արհամարելու
նոյնիսկ վաճառիք Նահանգային վարչութեան իրենց ուղեւ 6409
թիւ 20 Սիպուսմբեր պաշտօնագիրը: Երբ Պր. Նահանգապետը
համաձայն նախարարութեան 358)2070 թիւ հրամանին ու պաշտօ-
նագրին կը հրամայէր Քաղականայան գործերու ամբիջական յանձ-
նումը նորընտիւր Եսանդամ Յանձնաժողովիս (տալիպցած Տ. Տ.
Մժհրան Զգօնեանէ, Փիլիպոս Հալաճեանէ և Յոլի. Լճէմեանէ):
Սակայն նախկին Ետանդամը թէ Քաղականութիւնը, փոխանակ
ամիջապէս այդ հրամանը գործադրելու, այնքան սերտօրէն կատ-
չած էին իրենց աթոռներուն, որ Պալիար պաշտօնական շրջա-
նակներու մօտ դուռ չը մնաց սր չի բաղխէին, չփոթեցնելու հա-
մար կառավարական շրջանակները, կանց չառնելով զրպարաու-
թիւններու առջև, նոյն իսկ նոր Եսանդամը ներկայացնելով յայտ
կառավարութեան իրբև անլլստանիի և founclibus swarrbrk բաղ-
կացած:

Ահա այսպէս նախորդ Քաղականութեան անդամները քաղա-
քացիական պարտականութեան նշոյն իսկ չունեցան և փոխանակ
անմիջապէս յանձնելու տասնեակ օրեր ձգձիցիցին, քանիցս խա-
րելով նաև Պր. Նահանգապետը սրուն ստիպման տակ հաղիւ 1923
Հոկտ. 1ին կատարեցին յանձնումը:

Ետանդամ Յանձնաժողովս ընդատաջ երթալու համար վա-
նայի հալ հատարակութեան ստուար մասին ցանկութեան ու թա-
խանցանքին ստանցնեց իրեն վստահում պաշտօնը՝ օժանդակ
առնելով իրեն հետեւեալ ազգայինները Տ.Տ. Ստեփան Գաւարեան
Ղաղարոս Թանձիլեան, Մարտիկ Գարապաչեան, Աստուս ք Համրիկ:

եան, Ասաքել Խաթենէսեան և Խաչիկ Գանթարեան: Սոյն կաշէր^{*)}, Պուլիարիոյ Ասաջն, Փոխանորդ Տէր Սարգիս Հօր առջարկութեամբ ամիջապէս վաւերացուեցաւ նաև Աղգ. Պատրիարքարանի կողմէ իբր, Առժամեայ Թաղական Խորհուրդ Վստեայի Սբ. Սարգիս եկեղեցւոյ:

Նիւրական վիճակ

Թէ ի՞նչ անմխիթար վիճակի մէջ յանձնուեցաւ մեզ Թաղականութեան գործերը և ինչ դժուարին կացութեան մէջ գտնուեցաւ Եսանդամ Յանձնաժողովս իր պաշտօնավարութեան առաջին ամիսները, անո շատ ամիտի մէկ պատկերը նիւնական վիճակին գոր ստորև կը ներկայացնենք, քաղելով Թաղականութեան տոմարներէն:

1923 Հոկտ. 1ին Նախ. Թաղական Խորհուրդը մեզ յանձնեց՝	
1. Գանձին մէջ պատրաստ դրամ միայն 576.10 լէվա	
2. Բանկայլին մէջ պատրաստ մոմ և վառած մոմի ծայրեր 8163.45 լէվաի արժողութեամբ:	
Որոնց փոխարէն սակայն կը թողուր մեզ հետեւեալ պարտքերը:	
1. Եկեղեցւոյ պաշտօնէից Սեպտ. ամսաթուականները չվճարուած	7700.— լէվա
2. Մոմավաճառին և անխափաճառին վճարելի	2251.60 »
3. Հանդուցեալ աղգայիններու ժառանգորդներուն պահանջները	8768.35 »
4. Վարձակալներու առ պահ ձգած և իրենց վերադարձու ելիք տէփօղիթները	4765.— »
5. Աղգ. «Սբ. Փրկիչ» Հիւանդանոցի պահանջը պնակի և օրացոյցի հաշէն	7155.70 »
6. Էջմիածնայ պահանջը պնակի հաշէն	2093.10 »
7. Աղգ. կալուածներու պետական տուրքը, նախորդ տարիներու հաշէն	6231.50 »
8. Հինգ ամուռայ եկեղեցւոյ ելեքտրական լուսավառութեան պարտքը	979.80 »
Ընդամէնը վարելի	<u>39945.05 »</u>

Նոյնպէս աղգ. կալուածներու Թաղապետական դանազան տուրքերը, որոնց ընդհ. դուժարը մօտ 7000 լէվաի կը հանգէին, չէին վճարուած, ինչպէս նաև աղգ. վարժարանին ուսուցչական մարմնոյն նախորդ տարուան ամսաթուականներէն անվճար մնացած մօտաւորապէս 40000 լէվայի պարտքը, որով աղգային ընդհանուր պարտքը կը բարձրանար մօտ 90000 լէվայի: Իսկ միակ հաստա-

*) Եսանդամ Յանձնաժողովս իրենց սիրայօժար աշակցութիւնը տրամադրեցին նաև տեղւոյս աղգայիններէն Տ.Տ. Փաստաբան Սարգիս Գրիգորօֆ և Վառնայի Նահանգային Խորհուրդի անդամ Գարրիէլ Պօյնճեան, որոնք իրենց խորհուրդներով թէ գործնական օժանդակութեամբ մեծապէս օգտակար եղան:

տուն եկամուտի անբեր հող ազգ, կալուածներու վարձքերը մինչև 1923 տարուոց վերջը կանխաւ դանձարանս մեծամասնութեամբ էր նախ. Բաղաւաճութեան կողմէ:

Անա այս վեճակի մէջ ձեռնարկելով որոշումներով Ստանդարտ ղեկավարողները նշանակուելու կզատուան:

1. Կարելին ընել տեղոյս Ազգային Եկեղեցական ու կրթական գործերը ու պիտան կանոնադրելու, հարկաւորութիւններու վերաբերեալ Ազգ. վարժարանի Գաւ. Հոգաբարձութեան:

2. Աշխատել Գուլիարանայ թաղականութեանց ներկայացուցիչներու համալուծութիւնը կազմել թեան, գծելու և շինելու պայմանաւորութիւններ մի անոթով ընդ միշտ վերջ տարու համար թաղական խորհուրդներու անկերպարան վեճակին ու կամայնքին գործունէութեանց ինչպէս նաև արտօսելու համար Գուլիարանայութեան քոլորին (տաւանց հարստակութեան խարսթեան) մասնակցութիւնը ընարութեանը և ըստ այնմ կար վարձանց ընարութեան ձեւարկելու:

3. Բննել նախօրը Երանցովի ու Թաղականութեան նախկան ու բարոյական գործաւնութիւնները և մանրակապ տեղեկագրութիւնը ընել այդ մասին մողովութիւն:

Այժմ առաջին երկու կետերու շուրջ կատարուածի մասին խոսիլ մեր նիւթէն դուրս ըլլաւ, որոնց պիտի անդրադառնանք իր լարման ասիլին, մեր պաշտօնավարութեան ընդհանուր անդեկանքութիւնը ըրած միջոցին, կանցնինք երրորդ կէտին՝ — ճախող Թաղականութեան բարոյական ու կիրական գործաւնութեանց մասին: Գործաւնութեան Երանցովի կատարել տուած է մասնաւոր բննիչ Երանցովի մողովութիւնը և որուն արեւելակազմը առաջին մասը կը կազմէ ներկայ տեղեկագրութեան: Այն կետերը որոնց մասին խօսուած է ըննիչ Երանցովի տեղեկագրին մէջ, Երանցով Երանցովի հարկ չի անժամար անոնց մասին անդրադառնար, այլ հաւատարմի պիտի ներկայացնենք կարող մը հարցեր նախկին Թաղականութեան գործաւնութեան վերաբերող քրտեր շոշախուած չեն Բննիչ Երանցովի տեղեկագրին մէջ:

Պիտի և Եկեղեցոյ մասակարարութիւն:

Հասարակական մարմնոյ մը համար ինչպիսին է տեղւոր Թաղականութիւնը, անհրժեշտ էական պայման էր, որ ան ընդհանուր իր պիտան, ըստ այնմ հետ ասարակչութեան կիւմուտը մը կարենայ իտանկարարելու համար իրեն յատարուած շտապարութիւնը Կորագրարար այս կարիւր պարտական և անտուտած է հարցող թաղականութեան կողմէ, իր չորս տարու պարտաւարութեան ժամանակամիջոցին այն ազգ. Երանցովի ոչ մեկ պիտի չէ կազմած իրեն համար և անդէկ ու անբանկար արդար միեղեց ոչ մասակարարութիւնը և այդ անտուկին Կի թական գործաւնութիւնները, շատ անպատեւ անդէկ ու շտապ Երանցով:

Այնպիսով կարող ենք պատկերացնել որ Երանցովի տեղեկագրին մէջ:

բու ենթարկած պրդ. Կատակց. մի միայն իրենց կուսակիցներուն
 գործ հայեցակերպ տեսաւ մայ. Միայն 1921) 22 գործըցական տա-
 րեքմանին է որ նախկին Հոգարարձու թեան կողմէ Ազգ. վար-
 ժարանին ու նկեղեցոյ հաներ կազմուած է թանձ պիտէ մը,
 ախախ այն ոչ նոն սարսոյ ընթացքին իսկ, անտեսուած է նա-
 սրդ թաղականութեան կողմէ, որը երբէք չէ ու դած ենթարկուի
 իր համաձայնութեանը իսկ կողմուած Ազգ. Բնոյ, Պիտէնին
 սարսոյրոնք թեանցը Այս էն նախորդ թաղական խորտրը պար-
 տած որ բիրտով հանցերն, կարելի եղած ինչոք աւելի անտեսա-
 դիտորէն մտածարարելու նկեղեցոյ հասցիները, որպէսզի հա-
 բար որ բլաց անաւեկագոյն չախով Ազգ. վարժարանին օժանդա-
 կելու, քննակաւակը ան խիստ աղիկարորէն ու միայն անձնա-
 կան, խնամական ու կուսակցական շաներէ անաշնորհականով եր-
 րէք չէ հասարակութեան նկեղեցոյ ու ազգայնական կարգումներու
 հասցիները աւելցնելու իր պարտականութիւնդ ըլլաւ:

Այսպէս քորտովին անքունիքով տարուած են բանկային էջե-
 մուտքի հաշիւները, ոչ մէկ անդ չէ արձանագրուած թանկաւը
 յանձնուած մամբու թանկութիւնը և խոխարէնը ստացուած հա-
 սոյթը, կարենալ քննութեան մը պարագային պատգիտու համար
 թէ իսկապէս խոճմարէն տարուած են բանկային հաշիւները: Մէկ
 խնարով բանկայր որ պզգ սնտուկին անտեսուարի որ հոտոյթներ-
 նու մին կը ներկայացնէ, լքուած վիճակի մը ենթարկուած է
 նախորդ թաղականութեան որով իր անցանկերէն միայն յանձ-
 նուած անքունիքու թանկային դրացած հասցիները որոնք
 կողմէ չէ քննուած և հաստատուած թէ իսկապէս որպէս բանկա-
 րայնան կողմէ պատճապահին յանձնուած դրամարները մտածապա-
 տասխան են մամբէ զոյացած հասցիներ, որովհետեւ աղիկարներ
 չէք, ինչպէս որ մերը լիւրջներ, բանկային համար մասնաւոր էրե-
 մուտքի տոմարի չարտ թեան պատճապաւ Միջին պետական քնն-
 ակի կողմէ քննութիւն կատարուած թուականը նախահատու-
 նագիրներ (քոթեթու) չեն կազմուած բանկային, պատգուած դու-
 մարներու մասին, այլ պարզապէս այդ հաշիւը դաճնապահին և
 բանկայնագրան միջև կարգադրուած է:

Փոքրիկ բազմապատկան հաշիւ մը բանկային գոյացած հասցի
 ներու մասին զոր ստորեւ կը ներկայացնենք քաղերով Սիւղակ,
 տոմարներն, ներկայ թաղականութեան որով 3 անտեսուած համա-
 նակամիցոցի մը համար և նախորդ թաղականութեան որով 3000
 մտածականիցոցի մէջ, կը տեսնենք որ նոր թաղականութեան
 ձեռք անտ միջոցներուն շարքին այս տարի միայն երեք ամսուայ
 ընթացքին բանկայր մտածապահին 6000 լեւոյն անկէ հզարցի մը
 տուած է, թան նախորդին որով նկատելի պարտոյ մըն է այս,
 որ կապիտան կուտայ մեզ թե այնքան որ խոճարներն տարուած
 չեն նախորդ թաղականութեան որով բանկային գործարարներն
 ներքև պատգուած անց մտածուած (չախարակ) գրականութիւն
 տարուած զոյ իսկ խոճմար տիկ 001 մտածուած մեր տիկ իսկ ոյս

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՀԱՇԻԻ

Վառնայի Սբ. Սարգիս Եկեղեցւոյ բանկալի հասոյթին, նախորդ Թաղականութեան օրով 1922 Հոկտ. 1էն մինչև 31 Դեկտ. 1922 և ներկայ Թաղականութեան օրով սկսեալ 1923 Հոկտ. 1էն մինչև 31 Դեկտ. 1923:

	1922	1923
Հոկտ.ին բանկալի հասոյթ	4978.40	6350.80 լէվա
Նոյեմ.ին » »	5929.05	9030.45 լէվա
Դեկտ.ին » »	9090.35	8489.70 լէվա
	17999.80	23870.95 լէվա

ԾԱՆՈթ.— ա. Նկատի պէտք է ունենալ նաև սա պարագան որ 1922 Թաղականի հաշւոյն մէջ ցոյց արուած ժամանակախիշտ ցին Վառնայի մէջ Զաւէն Պատրիարքը, Ստեփանոս Արքեպս.ը և բազմաթիւ հայ զաջթականութիւն մը կը գանուէր, իսկ 1923 տարւոյ վերջերը կառավարութեան ստիղծման առիկ զաջթականութիւնը մեկնած էր Վառնայէն այլուր:

բ. 1922 և 1923 տարւոյ ընթացքին մամբու. գիները փոփոխութիւն չէ կրած:

Նոյն կամայական ու խնամխական վերաբերմութեամբ ունեցած է նախորդ Թաղականութիւնը, իբր իսկ ձեռքով կազմուած, պսակադուրթեան, Թաղման, մկրտութեան եւայլն եկեղեցական արարութեանց առթիւ գործուելիք տուրքերս յատուկ սակացոյցի գործադրութեան առթիւ, ինչպէս նաև մամբու. յատուկ գինի և ցըրցակը երբէք ճշտութեամբ չէ գործադրուած նախորդ Թաղականութեան կողմէ: Միշտ լայնատու թիւններ ըրած են իրենց ծանօթներու և կուսակիցներու, զեղջուած գանձելով սակացոյցի մէջ նշանակուած գումարները և թէ մամբու. գիները Օրինակի համար հոս պիտի յիշենք շատերէն միայն մէկը՝ նախորդ Ստանդամ Յանձնաժողովի անդամներէն Ներսէս Փափաղեանի կողմը Արքաբ Փափաղեանի պատկազրութեան առթի (17 Դեկտ. 922) գանձուած է իբր պատկազրամ 400 լէվա, սակացոյցի ամենալերջին կարգի արամադրութեան նամակային, որը յատուկ է աղքատ դործաւոր պատկազրի պատկանողներու սչ թէ վաճառականներու, ինչպիսին է Պր. Արքաբ Փափաղեան, որուն կնքածօր Ներսէս Փափաղեանի դնած մամբու. նոյնպէս մասնաւոր զեղջ կըրած է: Մէկ խօսքով նախորդ Թաղականութիւնը համար սուրունյան առթի զազանալը մի քաղաքականութեամբ մնծ փնասներ հասցուցած է աղ. սնտուկին: Հոս աւելորդ շեղք նկատեր յիշելու նաև ուրիշ օրինակ մը որը իբր ժամանակին մինչև իսկ ժողովուրդին մէջ գայթակղութիւն առաջ ըբրած է: 1923 Մայիս 7ին կը պսակուի Կ. Պոլսեցի Տ. Տիգրան Յակոբեան: Յայանի մեծահարուստ Յակոբեան ընտանիքին մէկ անդամը, որը նախորդ Թաղականութեան անդամներուն կուսակիցը (Ռամկալար) ըլլալուն իրեն բացառաբար պատիւ. ընել կուզեն միայն 100 լէվա գանձելով իրմէ իբր պսակա-

մ. այս անարդարութեան դէմ այն ատեն կը բողոքեն մինչև վասնայ զանազ գաղթական քահանաները, Պոլսէն ծանօթ ըլլալ Պ. Յակոբեանի նիւթական փայլում վիճակին Սոյն բողոքներն գաստէնը ստարե կուտանք քաղերով Թաղականութեան զինէն:

Վառնա 9 Մայիս 1923

Տխար Ասեկապէս եւ Անդամ

Պատ. Թաղ Խորհրդոյ Մր. Սարգիս Եկեղեցոյ

ՎԱՌՆԱՍԻ

Ամսսյս 7ին Երկուշաբթի Երեկոյ Պոլսեցի Տխար Տղարան Յասակ պակազրութիւնը կատարուած է իր տան մէջ. . . և չենք կր թէ ինչ նպատակով պակազրութիւնը կատարել կուտաք այս Արժ. Հօր. և հարիւր յե՛վա այ պակազրում մը դանձուի. պարտական մեր ամենուս ուղադրութիւնը դրաւելով ցառ ի սիրտ անք հարցնել թէ այսպէսով միթէ ազգային սնտուկը և մեր ունքները անսակին եղած չեն բլլար:

Բանի որ մեղ ամենուս ծանօթ է Տխար Յակոբեանի ստատուութիւնը, ազնուութիւնը և վեհանձնութիւնը, միթէ այս ազան յիշեալին արժանապատուութեան վերաւորանք մը չէ՞ր նմանութիւն սակացոյցէն ալ վար պակազրում կը դանձուի.

Ներկայիս կը խնդրենք որ այս մասին բացատրութիւն տահանգերմ կրկին անգամ այսպիսի անկանոնութիւն սեղի հնայ:

Մնամք ազօթարտր

- Ենովք ԲՆՆՅ Տէր Յարութիւնեան
- Սարգիս » Պարոտեան
- Սահակ » Վարդերեան
- Յովհ. » Տէր Վրդանէսեան
- Կարապետ քՆՆՅ Երեւանեան

Փոքրիկ բազմապատկան հաշիւ մըն ալ կատարուած Պոսակնեզայացած հասոյթներու մասին, քաղուած Թաղ տոմարներէն:

Նախորդ Թաղականութեան օրով 1922 Հոկտ. 11ն սկսեալ և 1923 Մայիսի վերջը (ութ ամսուայ ընթացքին) սեղի ունեն 42 պակազրութիւններ, որոնցմէ գանձուած է ընդամենը 5 լէվա, իսկ ներկայ Թաղականութեան օրով՝ 1923 Հոկտ 1էն ալ մինչև 1924 Մայիսի վերջը. նոյն ժամանակամիջոցին մասանընթացքին) սեղի ունեցած են ընդամենը 29 պակազրութիւններ, որոնցմէ գանձուած է 25500 լէվա: Նոյն տարեհրուներ նու. նախորդ և ներկայ Թաղականութեանց օրով մահուան կրտսութեանց ասթիւ գոյացած հասոյթներու մէջ:

Նխնային և, իրոպ կարևոր պարագայ մըն է նաև նախորդ թաղականութեան օրով, ազգ. սնտուկին նախատան գումարներու և եղած ծախքերսով մեծ մասին համար ու է. որչաւ նախապէս կամ վերջէն չի ստեղծած, որք տարրական օրէնք է հասարակական հաստատութիւններու համար:

Նայելէս կարևոր պարագայ մըն է Ազգ. սնտուկին ելուժուածքին արդարացանցիչութեամբ մէնթներու չգոյութիւնը 1 Դեկտ. 1919էն մինչև 1 Դեկտ. 1921 երկու տարուայ շրջանին համար, որոնց մասին պետական քննիչը կէս յիշած է իր սեղեկագրին մէջ. որով կարելի չէ եղած քննել թէ՛ վերջիւնայ մասնակառքոյն ատեմներու մէջ արժանաւորուած հասոյթներ թէ՛ ծախսեր իսկապէս եղած են և որքան համապատասխան են իրականութեանը թաղականութեան արխիւին մէջ կարելի չէ եղած գտնուել 1919, 1920, 1921 և 1922 սարկներու քննադրին համարուած իր զազինի տետրալները, որոնք ինչպէս կ'երևուի ոչնչացուած են դոզարիկ լու համար կեղք մը տնկանոնութիւններ, ինչպէս այդ կըր ատեմնութիւն 1923 տարուայ ծնունդի ատիլու իր զազինի պնակէն դոզացան գումարներն որոնք պոյնցած հասոյթ տոմարներու մէջ ցոյց տրուած է միայն 180 լէվա, որք նոյն թաղականութեան օժանդակ անցած է Դաղարտ թանկեան, որու ձեռքով յանձնած է նոյն պնակի հասոյթը նախ թաղականութեան գանձարան Գր. Սաչիկ Միջալէլեանի, կըր յայտարարէ թէ նոյն պնակի հասոյթը եղած է 1033 դր ինք ձեռնամբ յանձնած է Պ. Գանձադեմիր և որուն անունագրութիւնը երկու ամիսներ յետոյ միայն կաշմուած է ցոյց տրուելով հասոյթ միայն 180 լէվա, իսկ ներկայ թաղ, օրով 1924ի ծրնունդին նոյն պնակէն դոզացած է 1039 լէվա հասոյթ բացի բանկալը արձանագրուող ազգայիններէ դոզացած 1175 լէվա հասոյթէն:

Ազգ. կաշմուածներու մասնակարարութիւն

Նախորդ թաղականութեան օրով ազգ. կաշմուածներու առիկար մատակարարութեան պատճառաւ, ինչպէս նաև անոնց կուսակցական նկատումներով օգտագործելուն շնորհիւ նայնպէս մեծապէս տուժած է ազգ. սնտուկը:

Այնպէս Թերմիա Գէորգեանի (Ռամկալար) մը ասանց անուրդի ամբողջ չորս տարուայ իրենց պատանաւարութեան ընթացքին 100—150 լէվայի չնչին վարձքի մը փոխարէն տրամադրած են Չար Գորխ) փողոցը աղջկանց վարժարանի նախկին շէնքը: Այս պարտը օգտուելով նախորդ թաղականութեան իրեն հանդէպ ցոյց տուած բարիտոցականութեանէն ոչ միայն չնչին վարձքով մը օգտագործուած է տարիներէ ս վեր վառնայի անհնափայլուն հրապարակներէն միայն վրայ դանուող յիշեալ ազգապատկան կաշմածը, այլ նոյնիսկ կանոնաորակէս չէ մնարած աղջկան վարձքն ալ, որով ազգ. շէնքէն հեռացուած միջոցին ներմիա Գէորգեան ազգ. սնտուկէն վարձքիւ պատական կը մնար . . . :

2000 լէվայի գումար մը, ինչպէս նաև Գուրբի և աղբի շորս տարւոյ թաղապետական տուրքը 1134.50 լէվա իրմէ չէ գանձուած նախ. թաղականութեան կողմէ, հետևաբար այս գումարն ալ աղբ-մետուկն է որ պիտի տուժէ, թէև Եռանգամ Յանձնախումբը գաւառական հեռապնդման ձեռնարկած է Երևմտայ Գէ.որդեանի գէմ, Լախիկին թաղականութիւնը այնքան անբոյժ գանուած է այս տութիւ որ իր վարձակալը Երևմտայ Գէ.որդեան, 100—150 լէվա ամսական վարձք վճարելով, նոյն թաղականութեան օրով և անոր աչքին առջև, ինք բնակիլէ դա ւ, նոյն շէնքին մէկ մասը վարձու տուած է ուրիշներու ամսական 3—400 լէվայի հասոյթ մը ապահովելով իրեն: Վերջին տարիները նոյն շէնքէն սրահ մըն ալ արամադրուած է Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան իբր աշխուժք ջնջին վարձքի մը փոխարէն: Եռանգամիս պաշտօնի կոչուելէն անմիջապէս յետոյ Ակումբի վարչութիւնը տեսնելով որ այլևս անկարելի պիտի ըլլայ ջնջին վարձքով մը օգտագործել աղգապատկան, խնդրոյ առարկայ շէնքը, 11 Հոկտ. 1923 թուակիր նամակ մը ուղղելով Եռանգամիս պարպեց զայն: Սոյն նամակով իրենք եւս կը խզապովանին շաղկապին շահերը վտանգած ըլլալնին, ստորև կուտանք այդ նամակին պարունակութիւնը, քաղելով թաղականութեան արխիւէն:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
 Վանայի Ակումբ
 Թիւ 22

Վաւնա, 11 Հոկտ. 1923

Վառնայի Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ
Նուանդամ Յանձնախումբին **ԱՍՏ**

«... Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Վանայի Ակումբի վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ ամսոյս 15-էն սկսեալ ազատ կը թողու Ազգապատկան շէնքին մէջ իբր ունեցած Լաթրան Ընթերցարանը, որպէսզի, աղգապին շահերը վտանգել չ'ենթարկուին և Դուք չ'ստիպուիք օրինական միջոցներու դիմելու:»

Դիւան
 Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան
 Վանայի Ակումբի վարչութեան
 Ատենադպիր Վ. Ստեփանյեան
 Կ. ԹԻՐԱԿԵԱՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Խնդրոյ առարկայ աղգապատկան շէնքը, քանիցս Աղգ. վարժարանի Հոգաբարձութեան կողմէ գրաւոր թէ բերանացի պահանջուած է որ պարսլուի և իբր արամադրութեան տակ դրուի, օգտագործուելու համար վարժարանի պէտքերուն, նկատի ունենալով որ ներկայ վարժարանի շէնքը նեղ կուզար աշակերտութեան,

որով շատ մը տղաք փողոցը կը մնային, սակայն ամեն անգամուն ալ նալ էին թաղականութիւնը ընդ առաջ չէ գացած հողարարութեան այս արդարացի պահանջին, որովհետև այսպէսով իրենց կուսակցութիւնը (Ռամկավար) պիտի գրկուէր ջնջին վարձքով մը օգտագործած իր սկուսքի սրահէն:

1922 ի վերջերը երբ վառնա խնդուած էր բազմաթիւ հայ գաղթականներով, որոնցմէ նախապէս անկարողներուն թէև ազգ. վարժարանը ու եկեղեցին տրամադրուեցան, սակայն անոնց թիւը խիստ մեծ ըլլալուն շատերը օտարուած էին եկեղեցւոյ բակը և այլ բացօդայ և հակաառողջապահական տեղեր գիշերել անձրևին, ջուրսին ու փուքին, իսկ անդին մեր Ռամկավար թաղականները իրենց չէֆին (Ռամկավար գործիչ Արտակ Իսաբէրեանի) տրամադրած են ամիսներով, նոյն ազգապատկան շէնքին մէկ մասը երբ այս Պարոնի նրա թական վիճակը կը ներքը վարձքով բնակարան մը ճարել իրեն համար: Նման գայթակղեցուցիչ ղէպքեր խիստ շատ կան ազգ. կալուածներու նախ. թաղականութեան կողմէ մատակարարուելու ընթացքին, որոնք մի առ մի թուելու համար հատորներ լեցնել պէտք պիտի ըլլար:

Մինչև պետական քննիչին կողմէ Նախկ. թաղականութեան գործունէութիւնը քննութեան ենթարկուելը, ազգ. կալուածներու և ու մէկը անուրդով վարձու տրուած է, որմէ տապալի մնասնելու ենթարկուած է ազգ. սնտուկը: Իբր օրինակ մը յիշենք Երեմիայ Գէորգեանի վարձուած ազգապատկան շէնքը: Երանդամս պաշտօնի կոչուելուն պէս նոյն շէնքի միայն վերի վեր ատուրդով վարձու տրուեցաւ Պր. Աթանաս Զրաթարօֆի տարեկան 13300 լէվայի, որով մօտաւորապէս տարեկան 10000 լէվայի տարբերութիւն մը կ'ապահովուէր ի նպաստ Ազգ. Մնտուկին, բազմատեղով նախորդ թաղականութեան օրով նոյն շէնքէն ստացուած վարձքին հետ: Այսպէս 4 տարուայ ընթացքին միայն նոյն շէնքին վարձքերէն մնասնուած է Ազգ. Մնտուկը մօտաւորապէս 40000 լէվայով:

Նախկին թաղականութեան ապիկարութեան գլուխ գործոցը կարելի է համարել քաղաքիս բարեգարդութեան օրէնքի տրամադրութեան համաձայն: ազգային կալուածներու ենթարկուած բարձրախափօնի հանդէպ անոր ըսնած բոլորովին անտարբեր ու անհոգ վերաբերմունքը:

Բ. Չորս տարուայ իրենց պաշտօնաւարութեան ընթացքին երէք չեն հետաքրքրուած թէ՛ ազգապատկառ քանի մը կտոր կալուածները վերոյիշեալ օրէնքի տրամադրութեանց համաձայն ինչպիսի փոփոխութիւններու կ'ենթարկին, որ ըստ այնմ միջոցներ ձեռք առնուէին ազգային շահերը պաշտպանելու համար:

Այսպէս ազգային այն կալուածները որոնք, համաձայն յիշեալ օրէնքի տրամադրութեանց, ամբողջութեամբ և կամ մասամբ մը կը կցուին (տրուին) զբացի կալուածատերերու հողերուն, այդպիսի տեղերու համար շահագրգռող սեփականատերերը ցամանակին մի-

ընցներ ձեռք առնելով գնահատել տուած են անոնց ամէքները աստիճանաթիւք ջովխտաներու միջոցաւ այն ատենուայ աման գիներով, որոնց դէմ սակայն նախորդ թաղականութիւնը գրեթէ ոչ մէկ միջոց ձեռք առած է, որով խնդրոյ առարկայ ազգ. հողերը շատ աման գնով մը ազգին ձեռքէն կանտուին այսօր:

Իսկ Ազգ. կալուածներու կից դրացիներու այն հողերը, որոնք նոյն օրէնքի արամադրութեան համաձայն շաղ. կալուածներու կը կցուին (կը արուին), անոնց գնահատումը դժբաղդաբար կատարել չէ տուած նախ. թաղականութիւնը (զոնէ օրինակ առնելով դրացի կալուածատերերէն) իր չար տարուայ պաշտօնաւարութեան ընթացքին, կարենալ օգտուելու համար յիշեալ օրէնքի արամադրած աման գիներէն խնդրոյ առարկայ օրէնքը որ այն ատեն օրէ օր փոխուելու վտանգին ենթակայ էր, իսկապէս ալ տարիէ մը ի վեր փոխուած ըլլալով, այժմ նոր օրէնքի համաձայն ցաւնապատիկը եւ ալ անկի կը գնահատէ ազգին արուելիք հողերու արժէքը: Հոս օրինակի համար յիշենք միայն «Ձար Գօրխ» փողոցս թիւ 116 կալուածի պարագան: Երեւալ ազգ. կալուածէն մաս մը կանուր նոյն փողոցի ընդլայնման համար և մաս մըն ալ կը արուի Գր. Մուրատ Երանոսեանի: Արդ, ազգ. կալուածին ճակատի փառոցի երեսէն) կրգմէն Գր. Երանոսեանի արուած մասին համար ժամանակին գնահատում եղած է իր զիմուսին վրայ և 250 լէվա գին նշանակուած քառակուսի մեթրօին, սրով այդ ցնջին գինով Գր. Մ. Երանոսեան այսօր տէր կը դառնայ նոյն հողին: Իսկ ազգ. կալուածին ետեւ կողմէն գրացիներէն (Երանոսեաններէ, Մեռեհեաններէ և Գրաքարօնէ) անուելիք հողերու (որոնք ազգ. կալուածին կը կցուին) գինը այժմ նոր օրէնքի արամադրութեան համաձայն նշանակուած է 1000—1500 լէվա քառ. մէթրօն, որով ներկայիս ազգ. կալուածին դրացիներէ կցուելիք հողերու համար ազգէն կը պահանջուի 429565 վէվայի պատկառելի գումար մը, երբ նոյն հողերը եթէ ժամանակին գնահատել տուած ըլլար նախկին թաղականութիւնը, կարելի պիտի ըլլար շատ աման (առ առաւելն 25—30000 լէվայով) գինով մը ձեռք ձգել զանոնք: Այս կացութիւնը անելի վտանգաւոր կը դառնայ ազգային տեսակէտով երբ նկատու ունենանք թէ վտանայի թաղականութիւնը երբ և ինչ չէ կարող պահանջուած այդ հսկայ գումարը ճարել ու խնդրոյ առարկայ հողերու փոխարժէքը վճարել, իսկ նոր օրէնքը կը պարտադրէ որ առ առաւելն երկու տարուայ ընթացքին վճարուին ազգ. կալուածին դրացիներէն կցուելիք հողերու փոխարժէքը, հակառակ պարագային դրացիներու իրաւունք կը արուի անուրդով ծախել տալու խնդրոյ առարկայ ազգ. կալուածը, որը այսպէսով ամբողջութեամբ ձեռքէ ելլելու վտանգին ենթարկուած է:

Ահա ինչ շնասներ պատճառած է ազգին նախորդ թաղականութիւնը իր ապիկարութեան. ու ազգ. շահերու պաշտպանութեան հանդէպ իր բռնած անբոյթ ընթացքովը:

Նոյնքան և առելի ձախաւեր գործ մը եղած է նախորդ Թաղականութեան կողմէ «Օլորիտօսքա» փողոցի (Վառնայի ամենալաւ հրապարակներէն միոյն) վրայ դանուսդ ազգապատկան կալուածին ծախուիլը, հակառակ այդ մասին իրենց կարծիքը տալու համար այն ատեն ժողովի հրաւիրուած Հոգաբարձութեան անդամներուն և թէ մէկ քանի ազգայիններու պնդումներուն որ այդպիսի կալուած մը ձեռքէ չհանուի։ Նախորդ Թաղականութիւնը ատանց անսալու այդ առթիւ իրեն արուած խորհուրդներուն, Գնդին գինով մը ձեռքէ կը հանէ յիշեան ազգապատկան կալուածը և անոր վաճառուէն գոյացած դուսարով ատանց արտօնութեան ստղազարներ (պարագաներ) չհնել կուտայ «Չար Գորիտ» փողոցի կալուածին կից, երբ շատ լաւ ծանօթ էր իրեն թէ նոյն փողոցին բնութանման հետեւանօք այդ ստղապարները շատ կարծ կեանք պիտի ունենանի քաղաքայինութեան կողմէ ամէն վայրկեան բլուզման վտանգին ենթակայ ըլլալով, ինչ որ տեղի ունեցաւ քանի մը ավիւներ տուալ, որով թէ «Օլորիտօսքա» փողոցի ազգ. կալուածը ձեռքէ հլու և թէ անոր փոխարժէքով շինուած ստղապարները։

Ազգային կալուածներու ապահովագրութեան միջոցին խի նախորդ Թաղականութիւնը կուսակցական նկատումներէ առաջնորդուած՝ փոխանակ առելի նպատակներ պայմաններով ապահովագրող ընկերութեանց զխնու, նախապատուութիւն տուած է իր կուսակիցներէն Ռամկալար Ա. Շիտանեանի (ապահով. ընկեան գործակալ) հող չէ թէ այդպէսով ազգ. սնտուկը տուած ըլլայ, որովհետև Գր. Շիտանեանի թէ առելի բարձր ապահովագին (փոխանակ 9/100 1-ով, ապահովագրուած է 1 1/2—3 ով), վճարուած է և թէ իրենց արժէքէն շատ առելի դուսարներով ապահովագրել արուած են կալուածները։

Ամէն բան խեղադիրքիւ մէջխիտ ճարպիկ նախորդ Թաղականութիւնը, յանդիման է նոյնիսկ պաշտօնապէս ու հրապարակաւ ստեղծու ալ Այսպէս իր 25 Հոկտ 1923 Թուակիր յայտարարութիւնովը (Անհրաժեշտ շուտարանութիւններ Վառնայի հայութեան, վերնագրով) կը ծանուցանէ ի գիտութիւն տեղւոյն հայ հասարակութեան հետեւեալը թէ՛ իր վայելած ժողովրդականութեան և վաճառութեան արդիւնքը չէ՛ ներկայ տարուան Գր. Սիւսե Մարինեանէ գնուած կես միլիօն արժողութեամբ սուեր (բոսա առ բոս արտագրուած իրենց վերոյիշեալ յայտարարութեանէն) երբ Վառնայի ամբողջ հայութեան շատ լաւ ծանօթ է թէ՛ Գր. Սիւսե Մարինեան իր ազգին նուիրած (որոշ պայմաններով) տան փոխարէն, ոչ թէ կէր միլիօն լիվա, այլ կես փարալ ալ չէ ստացած նախ կին Թաղականութեանէն։

Գ. Ս. Մարինեանի ազգին նուիրած տունը բնակարանային օրէնքի արամագրութիւններէն ազատ կացուցանելու համար, նախորդ Թաղականութիւնը իր ձեռք ատած միջոցներովը կրկին ցոյց կուտայ իր անճարակութիւնը և ազգ. դրամներու անհաշիւ մնալ

ԸՄԱՐ Այսպէս բնակարանային յանձնախումբերու (ЖИЛИЩНО КОМИСИЯ) կողմէ նախաւելիք դատերուն համար օրէնքը բացարձակապէս փոստարաններուն արդիւած ԸՄԱՐով հանդերձ այսպիսի գասերու հետապնդում կատարելը և կամ միջամուխ ԸՄԱՐ նախորդ Թաղականութիւնը իր ապիկարութեան պատճառաւ, անտեսած է յիշեալ օրէնքը և յիշեալ տունին վարձակալները հանելու գործը կրկին յանձնած է ոմն փաստարան Բոթարօֆի, խոստանալով 2000 լէվա վարձատրութիւն, 500 լէվայի կանխավճար մըն ալ ընելով իրեն, երբ շատ պարզ էր որ փաստարան Բոթարօֆ բացի աղերսադիր իր գրելէ (զոր կարելի էր 50—100 լէվայով ընել տալ) ու է օդուտ չէր կրնար ունենալ գատավարութեան ընթացքին, օրէնքով արգիլուած ԸՄԱՐով իրեն հետապնդել նման դատերու

Այս առթիւ տարբեր ապօրինութիւն մըն ալ գործած է նախորդ Թաղականութիւնը, թէև փաստարան Բոթարօֆի, իր անդամներէն ոմանք չաօլ քէպէտէնս կը խօսաշունչ 2000 լէվա վճարել, սակայն այդ խնայող անուած ու է որոշուի կարելի չեղապանել նախ, Թաղականութեան ատենագրութեանց մէջ, որով մեր պաշտօնի կոչուելին յետոյ մերժեցինք վճարել Գր. Բոթարօֆին մնացեալ 1500 լէվան, սակայն նախկին երանդամը իր հրամարելէն յետոյ իսկ ուզեց այս ապիկարութիւնը ու ապօրինութիւնը պարտադրել մեզ յղելով 8 մարտ 1924, Թուակեր գրութիւն մը, որ ստիպուինք խնդրոյ առարկայ դուժարը վճարել փաստարան Բոթարօֆի ազգ. սնտուկէն Ահա և այդ նամակի պարունակութիւնը՝

Վառնա 8 Մարտ 1924

Գաս. Անդամք Թաղ. Խորհրդոյ Երանդամ Յանձնախումբի ՊԱՍՏ.

Ներկայիս կը յայտնենք Ձեզ թէ՛ Տիար Սիմօն Մարիանանի հաշտայն ազգին թողած տունին վարձակալները հանելու գործը մեր կողմէ յանձնուած էր փաստարան Գր. Բոթարօֆի, որուն համար (2000) երկու հազար լիվա վարձատրութիւն խօսաացուած էր Արդ. . . այս պարագան կը հագորդկէք Ձեզ առ ի գիտութիւնս նախկին Երանդամ Յանձնախումբի Անդամք

(ստոր.) Ն. Ս. ՓԱՓԱՉԵԱՆ (ստոր.) ՍՏ. ԱՐԳԱՐԵԱՆ

Նման ապիկարութեանց ու ապօրինութեանց դէպքեր կատարուած նախորդ Թաղականութեան օրով կարելի է մասնանշել բազմաթիւն օրինակներով, որոնցմէ մեծապէս տուժած են տեղւոյս համայնքին շահերը:

Նախորդ Թաղականութեան կազմած Աեմագրութեանց անկատանութեան մասին երկար չի խօսելու համար միայն ըսենք թէ՛ անոնք մեծ մասամբ ամբողջ յետոյ գրուած և ստորագրուած են նաև այնպիսիներու կողմէ որոնք երբէք ներկայ չեն եղած Թաղականութեան ժողովներուն:

Նախորդ թաղականութեան օրով Գոյնառմարի (ИНВЕНТАРНА КНИГА) մը չ'գոյութեան պատճառաւ, որքան կորուսանք եղած են եկեղեցւոյ գոյքերէն, այդ արդէն ինքնին կը տեսնուի սոյն տեղեկագրութեան կցուած եկեղեց. գոյքերը քննող յանձնախումբի տեղեկագրէն: Գոյքատմարի չի գոյութիւնը պատճառ եղած է նաև եկեղեցւոյ նուիրուած անհայելի գոյքերու կորուստին, որոնք մեծ մասամբ ասանց արձանագրուելու կորուսուած են արդէն և որոնց հետքը այժմ կարելի չէ գտնալ:

Նախորդ թաղականութիւնը Ազգ. վարժարանի հանդէպ. —

Նախորդ թաղականութիւնը պարտաւոր ըլլալով հանդերձ, որքան որ կարելի է տնտեսագիտօրէն մատակարարելու եկեղեցւոյ և ազգ. կալուածներու հասոյթները, որպէս զի հնարաւորութիւն ըլլայ առաւելագոյն չափով Ազգ. վարժարանին օժանդակելու, ընդհակառակը գոյացած հասոյթներն ալ անբարեխիղճօրէն ու անտեղի ծախսուած են, շատ անգամ մի միայն Ազգ. վարժարանին չ'օժանդակելու և կամ կարելի եղածին չափ քիչ օժանդակելու մտադրութեամբ: Այս բոլորին միակ պատճառը, նախկին և ներկայ հոգաբարձութիւնները հլու կամայակատար և իրենց ենթակուսողներէ կազմուած չըլլալն է: Նկատելի պարագայ մըն է այն բացառութիւնը զոր ըրած է նախ. թաղականութիւնը, Երկրագործական կառավարութեան օրով նշանակուած նոյն կուսակցութեան պատկանող Եռանդամ հոգաբարձութեան, որուն ըստիպման և անուղղակի սպառնալիքին տոջև թէ՛ անմիջապէս պաշտօնանկ ընել պիտի տան զիրենք, եթէ դպրոցին պէտք եղածին չափ չ'օժանդակեն, նախ. թաղականութիւնը, իր աթոռներէն չ'զրկուելու համար, գրեթէ կրկնապատիկ զուամբներ նսրստ հատ կացուցած է Եռանդամ Հոգաբարձութեան, ինչոր նախկին ու ներկայ հոգաբարձութեանց օրով վարժարանին նպաստը աւելցունելու համար եղած զիմուսներուն մերժումով պատասխանած է միշտ:

Նախ. թաղականութեան Ազգ. վարժարանին հանդէպ բռնած այս խիստ դատապարտելի վերաբերմունքին մասին ժամանակին Վառանայի հասարակութիւնը տեղեակ պահուած ըլլալով մենք պիտի բառականանանք միայն հոգաբարձութեանց կողմէ՛ նախ. թաղականութեան եղած զիմուսներէն մէկ երկուքը ստորև հրատարակել, ինչպէս նաև նոյն թաղականութեան կողմէ՛ հոգաբարձութեան ներքին գործերուն (կրթական) միջամուխ ըլլալու պարագան հաստատող գրութիւններէն օրինակ մը ներկայացնել, որ կարելի ըլլայ գաղափար մը կազմել նախ. թաղականութեան ազիտութեան արդիւնք եղող իր բռնապետական-աղայական մտայնութեան մասին Հոգաբարձութեան հանդէպ:

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
Ս. ՍԱՐԳՍԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Վասնա Թիւ. 222

19 Օգոստ. 1921

Պատ. Անդամի Հոգաբարձութեան Ազգ. Երկու Վարժարանի ԱՍՏ

... Ներկայիւս պարտք կը համարենք կրկին Ձեր լուրջ ու-
շադրութիւնը հրաւիրելու թէ հայ մանկտոյն դաստիարակութեան
համար աջալուրջ հսկողութեան պարտականութիւնը ունենալով,
ոչ մեկ պարագայի մեջ կամովին կը հրաժարինք անկէ, հետեւա-
բար վարժարանի մասին ու է կարգադրութիւն և որոշում(ուսուց-
ցական մարմնոյ ընտրութիւն ևւայլն) ընելէ առաջ կը պահանջենք
խորհրդոյս կարծիքը նկատի ունենալ և անկէ յետոյ է որ թաղ-
խորհուրդս ևթէ համաձայնի իւր պիտեճէին ներած չափով տարե-
կան 30000 լէվայով մասնակցի ազգ. վարժարանի պիտեճէին:

Մնանք յարգանքս

Ի Դիմաց Թաղ. Խորհրդոյ

Ատենադպիր՝ Վ. Ատենապետի

ԱԻԵՏԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Տ. ԳԻՒՐԲՃԵԱՆ

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԵՐԿՍ. ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ

13 Յունիս 1922

Թիւ. 284

Պատ. Անդամի Թաղ. Խորհուրդոյ Ս. Սարգիս Եկեղեցոյ ԱՍՏ

Կը հաստատենք մեր 17 Դեկտ. 1921 թուակիրը, որով խնդ-
րած էինք... Ձեր խոստացած ազգ. վարժ. տրուելիք նպաստի
յանձնումը շուտափոյթ կարգադրելու... Ներկայիս վերջին անգամ
ըլլալով Ձեր լուրջ նկատողութեան կը յանձնենք վարժարանիս
նիւթական անել վիճակը (նիքգերոզ ամիսն է որ վարժարանիս
նպաստը դադրեցւած է), որուն հետեւանքով մեր միակ կրթական
հաստատութիւնը պիտի փակուի և 350 աշակերտներու փոզոցները
մնալը, ինչպէս նաև անկէ առաջ գալիք բոլոր պատասխանատու-
ութիւնը թէ՛ պետական կրթական օրէնքի և թէ՛ հայ ազգի առ-
ջ և կը վեայ Ձեր վրայ:

Ապասելով այս մասին Ձեր շուտափոյթ պատասխանին

Ի Դիմաց Ազգ. Երկու Վարժարանի

Հոգաբարձութեան

Ատենադպիր Ատենապետ

Յ. Կ. ԱՃԷՄԵԱՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐՅ

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԱԶԳ. ԵՐԿԱ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԹԻՒ 23

21 Օգոստ. 1923

Պատ. Անդամի Վասնայի Թաղական Խորհրդոյ

ԱՍՏ

Հոգաբարձութիւնս նկատի ունեւէալով որ Վարժարանի պաշտօնէութեան կը սլարտի 3—4 ամսական և թէ Վարժարանի վերաբացման համար անհրաժեշտ պէտքերը հոգալու համար նոյնպէս պէտք ունի առնուազն 3—4000 լէվայի, իսկ իր գանձին մէջ ներկայիս ու է գումար չունենալով, որոշեց կրկին դիմել Խորհուրդի խնդրելով որ հաճիք տառջին առթիւ հոգաբարձութեանս արամագրել քրոջ գումար մը դռնէ անհետաձգելի ծախքերը հոգալու վարժարանի վերաբացման առթիւ...

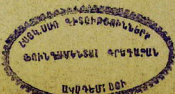
Այս առթիւ աւելորդ չենք նկատեր շեշտելու թէ եթէ մեզի չի արուի հարկ եղած նիւթական օժանդակութիւնը, Հոգաբարձութիւնս զերծ կը համարէ զինքը, ամէն պատասխանատուութիւնէ թէ՛ ժողովուրդին և թէ՛ տեղական օրինաց առջև.

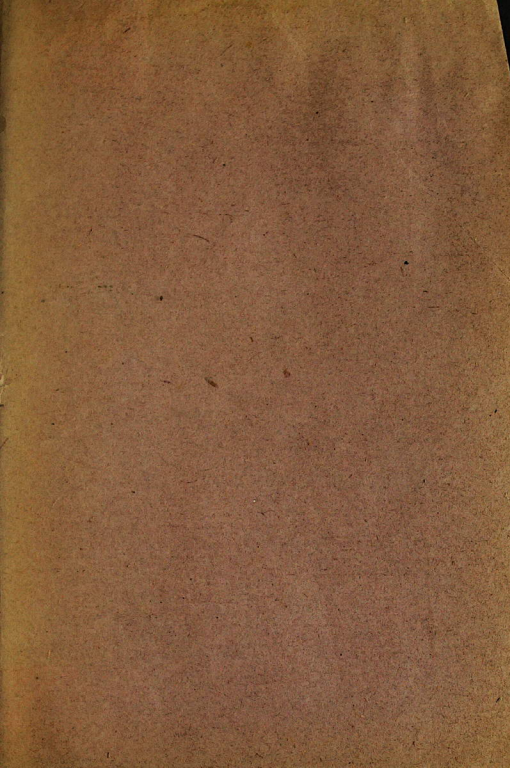
Սպասելով Ձեր գրուած պատասխանին
Ի Դիմաց Ազգ. Երկ. Վարժ. Հոգաբարձութեան
Ասենադպիր Ասենապետ
Հ. Ա. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Ծ. ՔԱՅԱԶԱՏԷ

Շատ պարզ է որ նման դիտումներ անհետեւանք մնալու դատապարտութիւն են ու այդպէս նախ Թաղականութիւնը Ազգ. Վարժարանի հանդէպ ալ, ոչ միայն իր պարտականութիւնը չէ կատարած, այլ իր պաշտօնատարութեան ամբողջ սնթացքին ներքեւ թէ անհերքելի միջոցներով (իր պատկանած Ռամկավար կուսակցութեան միջոցառանիցս պոյքօթի ենթարկած Ազգ. Վարժարանը) այնպատեւ է խաբանելու դպրոցի համար եղած թէ կատարական և թէ ժողովրդական ամէն աշակցութիւն, երբ կարելի էր ու կրնար ամբողջ առնուազն 10—12000 լէվայով նպաստել վարժարանին, ինչ որ հակառակ ամենակատար նիւթական պայմաններու մէջ իսկ, ներկայ Թաղականութիւնը իր պանտօնի կոշտելէն ի վեր կարողացաւ ընել:

Վասնա
1924

ԵՌԱՆԴԱՄ ՅԱՆՆԱԺՈՂՈՎ
Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՃԻՈՅ
ՎԱՌԱՅԻ

[504]

A ⁱⁱ
61746

ԳԻՆ 3 ԼԷՎԱ

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220061746